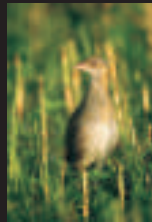
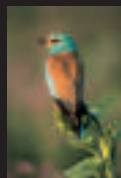

med nebom

med nebom
ŽIVLJENJE

in zemljo

in zemljo

Naše ptice na 26 Posebnih območjih varstva

Naše ptice na 26 Posebnih območjih varstva

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

502.172:598.2(497.4)
574.2(497.4-751.3)

ŽIVLJENJE med nebom in zemljo : naše ptice na 26 posebnih
obmojih varstva / [avtorji besedil Luka Božič ... et al.]. - 2.
dopolnjena izd. - Ljubljana : Društvo za opazovanje in proučevanje
ptic Slovenije (DOPPS), 2008

ISBN 978-961-6674-10-2
1. Božič, Luka, 1976-
240960256

Natura 2000

Natura 2000 je vseevropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave, opredeljenih na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih. Oblikovano je bilo z namenom, da prepričamo izumiranje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih okolij. Območja, izbrana po enotnih merilih, skupaj tvorijo mrežo, ki je temelj cezemnega sodelovanja med državami članicami EU.

Slovenija je ob vstopu v Evropsko unijo leta 2004 po direktivi o pticah določila 26 območij za varovanje ogroženih vrst ptic, ki pokrivajo 25 odstotkov ozemlja države. Na podlagi direktive o habitatih je bilo predlaganih 260 območij za varstvo ogroženih ali redkih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatov, ki pokrivajo 32 odstotkov Slovenije. Območja se med seboj delno prekrivajo, tako da skupaj pokrivajo približno 35 odstotkov slovenskega ozemlja. Predloge po direktivi o habitatih je kasneje Slovenija še dopolnila, Evropska komisija pa je do zacetka leta 2008 potrdila tako slovenski celinski, kot tudi alpski seznam območij Natura 2000 s skupaj 277 območji.

Cetrtna omrežja Natura 2000 leži znotraj že obstoječih zavarovanih območij, torej narodnih, regijskih in krajskih parkov, rezervatov in naravnih spomenikov.

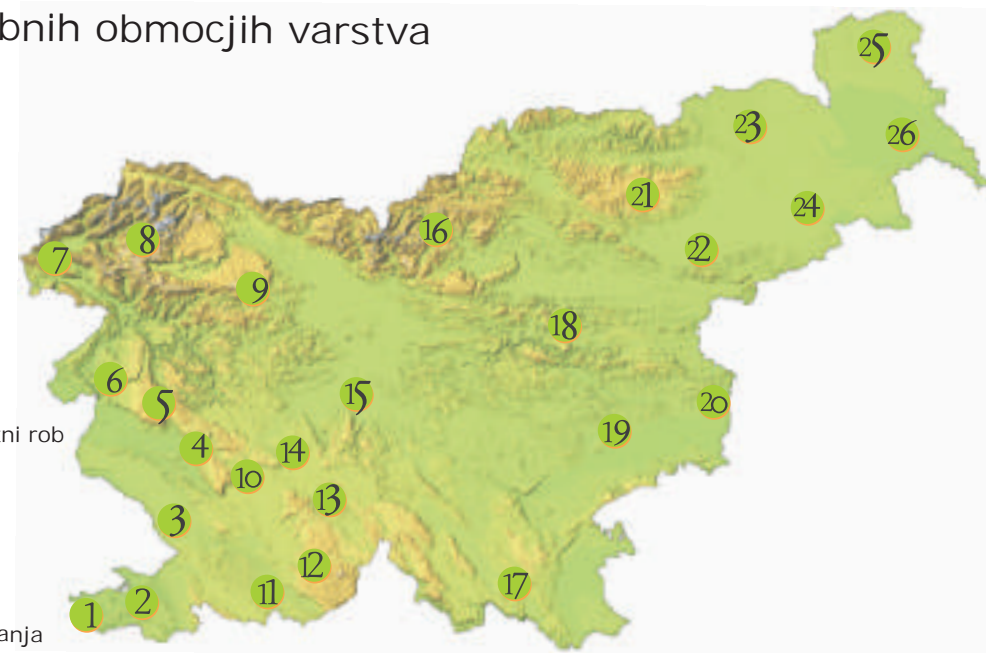
Za Slovenijo sta značilni izjemno visoka raznovrstnost in ohranjenost narave. Natura 2000 vključuje sistem varovanih območij z dopuščanjem opravljanja takšnih dejavnosti, ki omogočajo ohranjanje biotske raznovrstnosti, in tako ohranja veliko naravno bogastvo tudi za prihodnje rodove.

- 1 Življenjski prostor med kopnim in morjem
- 2 Oaza na pragu Kopra
- 3 Dežela podzemnih in nadzemnih čudes
- 4 Skalnato kraljestvo ptic
- 5 Med Alpami in Mediteranom
- 6 Prostrana razgledna planota
- 7 Na zapuščenih planinah in gorskih travnikih
- 8 Ptice v Zlatorogovem kraljestvu
- 9 Domovanje gozdnih sov in koconogih kur
- 10 Domovanje travniških vrst ptic
- 11 Ornitološki zaklad mozaicne pokrajine
- 12 Svet skrivnostnih gozdov in pisane cvetane kraških travnikov
- 13 Pomembno gnezdišče mocvirskih ptic
- 14 Košceva dežela
- 15 Ohranimo bogastvo barjanskih travnikov
- 16 Ptice v razgibanem visokogorju
- 17 Obsežni stari gozdovi
- 18 Strme skalne stene so varna gnezdišča
- 19 Prebivališče najredkejših slovenskih ptic
- 20 Mozaik različnih življenjskih prostorov
- 21 Razgibana gozdnata planota na vzhodu
- 22 Naravna struga s peščenimi stenami
- 23 Kmetijska krajina kot življenjski prostor ptic
- 24 V pomlad z dvajset tisoč vodnimi pticami
- 25 Enkratna kulturna krajina
- 26 Pocasna lepotica slovenskega panonskega sveta

Naše ptice

na 26 Posebnih območjih varstva

- 1 Secoveljske soline
- 2 Škocjanski zatok
- 3 Kras
- 4 Trnovski gozd - južni rob in Nanos
- 5 Trnovski gozd
- 6 Banjšice
- 7 Breginjski Stol in Planja
- 8 Julijske Alpe
- 9 Jelovica
- 10 Nanoštica - porecje
- 11 Reka - dolina
- 12 Snežnik - Pivka
- 13 Cerknjsko jezero
- 14 Planinsko polje

- 15 Ljubljansko barje
- 16 Kamniško - Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke
- 17 Kočevsko - Kolpa
- 18 Posavsko hribovje - ostenje
- 19 Krakovski gozd - Šentjernejsko polje
- 20 Kozjansko - Dobrava - Jovsi
- 21 Pohorje
- 22 Dravinjska dolina
- 23 Slovenske gorice - doli
- 24 Drava
- 25 Goricko
- 26 Mura

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

belo eli deževnik
Charadrius alexandrinus
polojnik
Himantopus himantopus
rnoglavni galeb
Larus melanocephalus
rumenonogi galeb
Larus michahellis
navadna igra
Sterna hirundo

Druge varstveno pomembne vrste:

mala igra
Sterna albifrons
rjava čipa
Anthus campestris
polarni slapnik
Gavia arctica
ponovratni ponirek
Podiceps nigricollis
žvižgavka
Anas penelope
spremenljivi prodnik
Calidris alpina
rde enogi martinec
Tringa totanus

polojnik
Himantopus himantopus
foto: Kajetan Kravos

Se oveljske soline

Življenjski prostor med kopnim in morjem

Se oveljske soline so največje soline na slovenski obali. Ležijo na skrajnem jugozahodnem robu Slovenije. Postopno so jih zgradili v obsežnem močvirju delte reke Dragonje. V pisnih virih jih omenjajo že v 13. stoletju, najverjetneje pa so še starejše. Danes na tradicionalen način pridobivajo sol le še na majhnem delu solin, imenovanem Lera. Zaradi značilnega bivanja pridelovalcev soli na prostoru solin se je skozi stoletja izoblikovala svojevrsna krajinska podoba območja, ki do največjega izraza pride na območju obširnih zbiralnih bazenov, starodavnih nasipov in vijugastih kanalov v večjem delu solin, imenovanem Fontanigge. Se oveljske soline so zaščitene kot krajinski park, že leta 1993 pa so bile kot prva lokaliteta v Sloveniji uvrščene na seznam Ramsarskih lokalitet.

Zaradi posebnih življenjskih prostorov so soline izjemno zanimive za ptice, ki jih drugod ne najdemo. Kar nekaj vrst ima tu svoje edino gnezdišče v Sloveniji, na primer mala igra, ki gnezdi na manjših otokih ali kupkih blata v plitvejših delih solinskih bazenov. V zadnjih letih sta v Se oveljskih solinah za belo eli gnezditelji še sabljarka, ki si dela gnezdo na nasipih, zaraščenih s slanušami, in duplinska kozarka, polraca, polgos, ki si gnezdo naredi v večji razpoki solinskega nasipa. V Se oveljskih solinah gnezdi večina naših rumenonogih galebov, eno redkih gnezdišč v Sloveniji pa tu najdemo še navadno igro in polojnik. Belo eli deževnik pri nas gnezdi, razen v Se oveljskih solinah, le še v Škocjanskem zatoku. Redne gnezdišče solin so še brškinica in svilnica, rakar na obrobni delih solin ter rjava čipa in rumena pastirica na suhih polojjih. Se oveljske soline ponujajo pticam poleg ustreznih gnezdišč tudi privlačno prezimovališče in prostor, kjer se ustavljajo na selitvi. Pozimi lahko tukaj opazujemo prezimovalce iz severnih krajev, med njimi polarnega in rdečeg slapnika, rjavovratega ponirka, redkeje zlatouhega in rjavovratega ponirka, malo belo apljo,

žvižgavko, kreheljca, srednjega žagarja, belo elega deževnika, spremenljivega prodnika, rdečega enoglega martinca, kozice in rdečo galebo. Večina omenjenih in mnoge druge, tudi redke vrste ptic, kakršna je na primer raca beloliska, se prehranjujejo v plitvem morju pred solinami. Obsežne plitvine v solinskih bazenih in na izlivu Dragonje, kjer je hrane dovolj tudi pozimi, gostijo jate rdečih enoglegih martinčev in spremenljivih prodnikov. Plitvine z zadostnimi količinami hrane, kot so solinski rakci, različni mehkužci in mnogoščetinci, so zlasti pomembne med spomladansko in jesensko selitvijo, ko soline napolnijo raznovrstne preletne ptice, predvsem pobrežniki in galebi pa tudi race in aplje.

Območje je od leta 2001 zavarovano kot krajinski park Se oveljske soline. Zaradi naravnih in kulturnih posebnosti je primerno za vse tipe ekološkega turizma in že zdaj beleži velik obisk. Da bi bil razvoj solin v resnici sonaraven, mora biti obisk zaradi občutljivosti območja preudarno uravnavan. Sol iz Se oveljskih solin zaradi stoletne tradicije in uspešne tržne promocije mnogih tipov soli slovi kot izjemno kakovostna blagovna znamka. Tudi drugi izdelki iz prodajnega programa parka, ki jih je mogoče kupiti na več mestih po Sloveniji, so kakovostni in cenjeni.

foto: Eva Vukeli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

belo eli deževnik
Charadrius alexandrinus

Druge varstveno pomembne vrste:

apljica
Ixobrychus minutus
mokož
Rallus aquaticus
pegasta sova
Tyto alba
uk
Athene noctua
brškinka
Cisticola juncidis
svilnica
Cettia cetti
rakar
Acrocephalus arundinaceus
srpi na trstnica
Acrocephalus scirpaceus
mala bela aplja
Egretta garzetta
raca žliarica
Anas clypeata
veliki škurh
Numenius arquata

mala bela aplja *Egretta garzetta*
foto: Kajetan Kravos

Oaza na pragu Kopra

Naravni rezervat Škocjanski zatok, 122 hektarjev veliko mediteransko mokrišje, je izjemnega pomena zaradi bogate favne in flore. Zaradi dolgoletnega zasipavanja in izsuševanja v urbanistične namene je območje grozilo popolno uničenje. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) je leta 1993 za območje z široko zastavljenimi naravovarstvenimi prizadevanji za ohranitev in ponovno oživitev največjega polsleganega mokrišja v Sloveniji. Usklajeno sodelovanje vseh zainteresiranih, doma in v tujih nevladnih organizacij ter posameznikov, podpora medijev in nenazadnje 7000 podpisov podpore širše javnosti so v letu 1998 pripeljali do trajne zakonske zaščitne območja. Naravni rezervat sooblikujeta polslena laguna z gnezditvenimi otoki ter plitvinami in položji, na katerih se razrašajo različne vrste slanuš, in sladkovodno močvirje z vlažnimi in močvirnimi travniki ter odprto vodno površino, obdana s sestoji trstja in toploljubnim grmovjem na Bertovski bonifiki.

Območje je danes mednarodno pomembno kot selitvena postaja, prezimovališče in gnezdišče ptic. Število opazovanih vrst ptic se iz leta v leto povečuje, po letu 2007, ko se je končalo habitatno urejanje rezervata, pa je za območje narasla tudi njihova številnost. Med prezimujejočimi vodnimi pticami so najštevilnejši mali ponirki, liske, mlakarice, kreheljci ter rejni in rumenonogi galebi. Prav presenetljivo je narasla populacija rac žliaric in žvižgavk, saj se je njihovo število več kot podvojilo. Pisani družini prezimujejo kormoranov, velikih škurhov in različnih vrst pelj se spomladi na selitvi pridružijo jate pobrežnikov. Najbolj številni so zelenonogi, pikasti in močvirski martinci, togotniki, rnopepi kljunači, spremenljivi in mali prodniki ter pribe, ki ob prvem jutranjem svitu v družbi slok in kozic iščejo hrano na vlažnih travnikih. V aprilu se od vsepovsod razlega ptičje petje, ki oznanja začetek gnezditvenega obdobja. V tem času se Škocjanski zatok spremeni v pravo zibelko porajajočega življenja.

Škocjanski zatok

2

foto: Borut Mozeti

Med steblike obrežnega trsja svoja ašasta gnezda pripnejo srpi na trstnice in rakarji, v prepletih gostega grmovja pa gnezda spletajo svilnice, kratkoperuti vrtniki in slavci. Posebno zagnani so v tem času samci brškink, ki na travnatih bregovih jarkov iz pajevine in šopov trav zgradijo več gnezd, v katera privabljajo svoje družice. Območje daje primerno zavetje malemu ponirku, liski in njeni bližnji sorodnici zelenonogi tukalici, ki večinoma gnezdi v obrežni vegetaciji sladkovodnega dela rezervata. Zatok je tudi eno izmed pomembnejših gnezdišč apljice, katere populacija se je po obnovi bistveno povečala. V varnem zavetju redko posejanih grmi kov slanuš severnega dela lagune gnezdi tudi belo eli deževnik, povsem novi gnezdilki rezervata pa sta v zadnjih dveh letih postala tudi polojnik in navadna igra.

Naravni rezervat je odprt za javnost, kjer lahko domačini in drugi obiskovalci spoznavajo njegovo izjemno bogastvo, se izobražujejo in ga nemoteno doživljajo. Ureditev Škocjanskega zatoka poudarja izjemen ekološki in krajinski pomen območja ter prispeva k boljši kakovosti življenja lokalnega prebivalstva. Hkrati se Škocjanski zatok razvija v prvo zavarovano območje, v celoti osredotočeno na enake možnosti, saj bo opremljen tudi tako, da bo omogočal samostojen obisk tudi invalidom ter slepim in slabovidnim obiskovalcem. Pri akovati je tudi povečanje primerjalnih prednosti tega dela obale na področju turizma, saj rezervat postaja tudi destinacija s svežo ponudbo naravoslovnega turizma.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

ka ar
Circaetus gallicus
podhujka
Caprimulgus europaeus
velika uharica
Bubo bubo
hribski škrljanec
Lullula arborea

rjava cipa
Anthus campestris
pisana penica
Sylvia nisoria
vrtni strnad
Emberiza hortulana
veliki skovik
Otus scops

Druge varstveno pomembne vrste:

skalni golob
Columba livia
uk
Athene noctua
planinski hudournik
Tachymarptis melba

smrdokavra
Upupa epops
pušavec
Monticola solitarius
veliki strnad
Miliaria calandra

vrtni strnad *Emberiza hortulana*
foto: Tomaž Miheli

Dežela podzemnih in nadzemnih udes

Območje Krasa obsega površino skoraj 62.000 hektarjev v jugozahodnem delu Slovenije. Gre za območje, ki ga pokrivajo predvsem kraški gozdovi, v manjši meri pa tudi kraške gmajne, goli ave in griže. Ta pokrajina je izpostavljena velikim ekološkim in antropogenim dejavnikom, zato je v zadnjih stoletjih drastično spremenila svojo podobo. Še posebej zanimiv je Kraški rob, ki ponazarja že na videz zelo očitno ločnico; mejo med hladnim, za vodo neprepustnim flišem in toplim, vodoprepustnim apnencem, kar se lepo kaže tudi v različnih ekoloških razmerah. Tu, kjer se sredozemski podnebni vplivi srečujejo s celinskimi, najdemo posebne rastlinske in živalske vrste. Območje Krasa je še posebej bogato s strmimi, skalnatimi prepadnimi stenami, ki dajejo veliko primernih gnezdilnih niš mnogim vrstam ptic, predvsem ujedam in sovam. S tega vidika so najbolj slikoviti osapsko ostenje, ki se vzpenja nad vasjo Osp, ter Podpeška in Zanjgrajska stena.

Na območju Krasa domujejo nekatere izjemne vrste, kot sta slegur, na katerega naletimo najpogosteje na kakšnem kupu skalovja na višjih predelih kraške planote, in pušavec, ki je značilen gnezdilec razpok ali špranj v zavetnih stenah in spodmolih, najdemo pa ga tudi v kamnolomih. Najbolj zanimiv prebivalec teh krajev pa je gotovo orel kaar, ki je plenilec odprtih kraških goli av in griž, kjer išče kače. To območje je ključnega pomena za veliko uharico, ki prebiva v votlinah ostenij kraškega masiva. Kjer je na goli avah kraške planote pravi razmerje med brinom in mladimi borovci, najdemo tašično penico, izrazito sredozemsko vrsto. Žametna penica je še bolj zahtevna v izbiri gnezdišča, saj prebiva v gosti zarasli, vedno zeleni vegetaciji. Nekoliko manj zaraslo okolje si za svoje domovanje izbere tudi

Kras

3

foto: Igor Maher

smrdokavra, ki je značilna ilna žužkojeda vrsta. Od strnadov lahko v skalnatih biotopih upravičeno pričakujemo skalnega strnada. Vrtnemu strnadu bolj ustrezajo talne gnezdilne niše kraških goli av, tudi take, ki jih je prizadel požar. Še bolj nenavadna oziroma ekstremna v izbiri gnezdilne niše je danes vedno redkejša rjava cipa. Za gnezdišče si vedno izbere golo, nezarašeno okolje, na primer takšno, kot je v kamnolomih.

Kraška planota in še posebej Kraški rob sta v slovenskem merilu nekaj izjemnega. Tu se za ne meja dveh svetov: tistega na apnencu in tistega na flišu. In tu se za ne Mediteran, na kar nas opozorijo tudi mnoge ptice, kot npr. pušavec, tašična in žametna penica ter orel kaar. Za učinkovito ohranitev izjemne ptičje favne in habitatnih tipov, v katerih živijo, bi morali takoj vzpostaviti mehanizme, s katerimi bi preprečili nadaljnje zarašanje tega območja. Zaščitni tipi ni lokalni proizvodi in blagovne znamke, ki predstavljajo visoko kakovostne slovenske proizvode, lahko v navezavi z ohranjanjem tipične kraške krajine z ekstenzivnimi oblikami živinoreje zagotovijo svetlo prihodnost ohranjanja posebnih življenjskih prostorov ptic.

Trnovski gozd - južni rob in Nanos

Skalnato kraljestvo ptic

Z imenom Južni rob Trnovskega gozda in Nanos poimenujemo območje, kjer se konča kraška dinarska planota Trnovskega gozda in prične flišnata sredozemska obarvana Vipavska dolina. Na najvišjih točkah območja na Nanosu, avnu in Kuclju so se še ohranili kraški travniki, ki skupaj z redko posejanim plodonosnim grmovjem (glog, rni trn in šipek) dajejo življenjski prostor številnim rastlinskim in živalskim vrstam. Redki travniki se proti jugu končajo in pri nejo se skalnate stene, ki dajejo Vipavski dolini značilno podobo. Niže ležeje predele pod skalnatimi stenami nad Vipavsko dolino porašajo toploljubni gozd rnega gabra in jesenske vilovine ter redki ostanki neko obsežnejših suhih travnikov.

Izjemna pokrajinska raznolikost območja je v tesni povezavi z veliko pestrostjo tam življenjskih vrst ptic. Združba ptic na travnikih nad skalnimi previsi planot spominja na razmere, kakršne najdemo na južnih obronkih Julijskih Alp in Snežniške planote. Največji dragulj in hkrati najbolj ogrožena vrsta suhih travnikov in kamenišča na Kuclju in Nanosu je prav gotovo kotorna, katere število gnezdenih parov je v zadnjih letih močno upadlo. Spremlja jo slegur, ena naših najbarvitejših ptic, ki zaradi svoje plahosti loveku ostaja skoraj neopazen. V vlažnih kotanjah z višjim in gostejšim rastjem nas preseneti značilno petje kosca. V skalnih stenah, najbolj pozornost zbujajoči pokrajinski značilnosti območja, gnezdi in znane ptice skalovij: planinski oriel, sokol selec in velika uharica. Slednja svoj plen lovi v odprti krajini nižinskega dela Vipavske doline. Družbo v stenah jim dela pušavec, moder ptič iz družine drozgov, ki je do nedavnega v Sloveniji veljal le za gnezdiško Kraškega roba. Nastajajoč termiko s pridom izkoriščajajo sele in se ujedajo, kot je beloglavi jastreb, ki se na svoji selitvi med Kvarnerjem in Alpami spustijo tudi niže in s svojo mogočnostjo velikokrat presenetijo pohodnike. Spodnji gozdnati del območja z redkimi zaraščenimi travniki je idealno gnezdišče podhujke in hribskega škrjanca,

skalni strnad *Emberiza cia*
foto: Tomaž Miheli

ki pa se raje drži bližje naseljem, kjer so odprte površine večje. Dodaten pečat celotnemu območju Natura 2000 daje skalni strnad, ki ga najdemo povsod - od vrha Nanosa pa do samih naselij v dolini. Tukaj ugotovljene gostote skalnega strnada so najvišje v Sloveniji in verjetno med najvišjimi v Evropi, kar še posebej velja za področje Sabotina.

Območje Južnega roba Trnovskega gozda in Nanosa zelo lepo dopolnjuje pestro ponudbo vinorodne Vipavske doline. Daje ji poseben pečat, ki se vsakemu obiskovalcu vtisne globoko v spomin. Mnogi združijo obisk kmečkega turizma z okusnim nanoškim sirom, osmicami ali vinskimi kletmi s prijetnim in ne prezahtevnim planinskim pohodom na rob Trnovske planote, od koder se razprostira udovit razgled na slovenski Kras in morje na eni strani ter Trnovski gozd na drugi. To možnost s pridom izkoristijo tudi domačini, ki se tako izogonejo poletni vročini v dolini. Južni rob Trnovskega gozda je tako postal poligon za številne ekstremne športe, kot so športno plezanje, letalno jadralstvo in padalstvo ter zmajarstvo. Prostora je tukaj dovolj, le odgovorno se je treba vesti, ter predvsem določiti območje, rezervirano za ljubitelje ekstremnih športov in območje, rezervirano za ohranjanje narave in miru. Priložnost je tudi v mogoči ponovni obudvi ekstenzivne paše drobnice in govedi. Največja grožnja temu enkratnemu območju so megalomanski projekti postavitve vetrnih elektrarn na samem robu, ki bi za vekomaj spremenili podobo kraja, oblikovanega po notah znamenite burje in vztrajnih domačinov.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

beloglavi jastreb
Gyps fulvus
kačar
Circaetus gallicus
sokol selec
Falco peregrinus
kotorna
Alectoris graeca
velika uharica
Bubo bubo
podhujka
Caprimulgus europaeus
hribski škrjanec
Lullula arborea

Druge varstveno pomembne vrste:

sršenar
Pernis apivorus
planinski oriel
Aquila chrysaetos
kosec
Crex crex
repaljšica
Saxicola rubetra
slegur
Monticola saxatilis
pisana penica
Sylvia nisoria
pušavec
Monticola solitarius
kupar
Oenanthe oenanthe
skalni strnad
Emberiza cia

foto: Tomaž Miheli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

rna žolna
Dryocopus martius
divji petelin
Tetrao urogallus
gozdni jereb
Bonasa bonasia
koconogi uk
Aegolius funereus
koza a
Strix uralensis
sršenar
Pernis apivorus
triprsti detel
Picoides tridactylus

Druge varstveno pomembne vrste:

belohrbti detel
Dendrocopos leucotos
mali skovik
Glaucidium passerinum

belohrbti detel
Dendrocopos leucotos
 Foto: Tomaž Miheli

Med Alpami in Mediteranom

Trnovski gozd je močno zakrasela in z gozdom porasla dinarska planota. Pretežno bukovi gozdovi se razprostirajo po razgibanem terenu in skoraj popolnoma prekrivajo območje. Le na najvišjih legah gozd izgubi svojo moč, kar nam lepo poveže samo ime Golaki, ki so z 1495 metri tudi najvišja točka planote. Na severnih legah in v mraziših jih je najti več iglavcev, med katerimi je bilo v preteklosti močno pospeševano predvsem pogozdovanje s smreko. Območje je skoraj neposeljeno, saj so meje speljane mimo naselij Lokve in Trnovo in vasi na Gori, kljub temu pa so ljudje na tem območju pogosto prisotni. Trnovski gozd je priljubljena točka planincev, nabiralcev in drugih izletnikov, ki prihajajo predvsem v topli polovici leta.

Z ornitološkega vidika je bil Trnovski gozd do nedavnega slabo raziskan. Poleg nekaj sistematičnih popisov sov je bilo največ podatkov zbranih o gozdnem jerebu in divjem petelinu, ki sta bila tudi glavni razlog, da se je območje uvrstilo med območja Natura 2000. Šele v zadnjih letih so ptice območja sistematično raziskali lani DOPPS v okviru popisov za Novi ornitološki atlas gnezdišč Slovenije. Rezultati so močno utrdili ornitološki pomen Trnovskega gozda. Bukovi gozdovi so, kot kaže, eno boljših nahajališč kozačev in koconogega uka v državi, presenetljivo pa je bil na več lokacijah odkrit tudi belohrbti detel. Opazovanja slednjega kažejo na pomen odraslega gozda s pragozdnimi lastnostmi, kakršnega najdemo predvsem v gozdnih rezervatih ali v strmih, nedostopnih grapah. Večji delež iglavcev v prav tako odraslem gozdu ustreza triprstemu detlu in malemu skoviku, ki sta v večjem številu prisotna v vseh delih rezervatov, kjer je smreka zastopana s pomembnim deležem. Iglavci ustrezajo tudi gozdnemu jerebu in divjemu petelinu, ki jih niso našli nikjer v obsežnih istih bukovih gozdovih. Popis rastišč divjega petelina v letu 2008 kaže na

Trnovski gozd

foto: Tomaž Miheli

nadaljevanje trendov upadanja, saj so bila odkrita le še tri aktivna rastišča. Od naravovarstveno pomembnih vrst je pogosta tudi rna žolna, ki jo lahko srečamo prav povsod po Trnovskem gozdu.

Gospodarjenje z gozdovi ima v Trnovskem gozdu dolgoletno tradicijo in gozdarstvo je še danes osrednja dejavnost. Trnovski gozd je poznan tudi med nabiralci gozdnih sadežev. Obe dejavnosti močno vplivata na nekatere vrste ptic slovenskega klimatskega gozda, ki bi za ohranitev na tem območju nujno potrebovale nekaj varstvene pozornosti. Velik izziv bi bila vzpostavitev uinkovite mreže gozdnih rezervatov z namenom varstva vrst in nekatere prilagoditve gospodarjenja, ki bi prispevale k optimiranju uinkov tako na področju ohranjanja narave kot tudi pridobivanja lesa. Za razvoj turizma v Trnovskem gozdu bo v prihodnje nujno potrebno skrbno načrtovanje. Ptice v Trnovskem gozdu so odlična priložnost za nadgradnjo turističnih ponudb, ki bo privabljala predvsem trajnostno usmerjene in odgovorne obiskovalce.

podhujka *Caprimulgus europaeus*
foto: Tomaž Miheli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

podhujka
Caprimulgus europaeus
hribski škrjanec
Lullula arborea

Druge varstveno pomembne vrste:

sršenar
Pernis apivorus
prepelica
Coturnix coturnix
kosec
Crex crex

veliki skovik
Otus scops
repaljšica
Saxicola rubetra

pisana penica
Sylvia nisoria
veliki strnad
Miliaria calandra

Prostrana razgledna planota

Banjška planota je skrajni zahodni del Visokega krasa, kot pravimo verigi visokih dinarskih planot, ki so zaradi apnenaste zgradbe močno zakrasele. Vzhodni, višji del planote je bolj hribovit in gozdnat, po njem pa so razporejene samotne domačije in zaselki Lokovca, ene najdaljših vasi na Slovenskem. Za zahodni del planote pa so značilne prostrane travnate planjave, od koder sežejo pogledi do zasneženih alpskih vršacev na severnem obzorju in do modrine Jadranskega morja na jugu. Prav mešanje celinskih in sredozemskih vplivov je ustvarilo značilno cvetano, v kateri zavetje najdejo številne živali, tudi mnoge ptice. Žal pa opuščanje kmetovanja vodi v zaraščanje teh travnikov in s tem siromašnje pestrosti življenja na planoti.

Na planoti je svoj življenjski prostor našla podhujka, v večjem delu Evrope ogrožena vrsta. Podhujka je nočna ptica, ki si gnezdo uredi na tleh, najraje na predelih, kjer travniki prehajajo v toploljubne gozdove. Značilno zanjo je, da v vročih poletnih nočeh lovi žuželke. Z varstvenega vidika pomembna vrsta je tudi hribski škrjanec. Na Banjški planoti je zelo pogosta vrsta ptice in se najraje zadržuje na travnikih, poraslih s skromnim grmičevjem in drevjem. Tukaj gnezdi tudi precej drugih ogroženih travniških vrst ptic, izmed katerih so najpomembnejše kosec, prepelica ter veliki strnad, ki velja za najpogostejšo ptico izmed redkih vrst tega območja. Pojočega velikega strnada lahko v času njegove gnezditve vidimo na skoraj vsakem osamelem grmovju sredi prostranih travnikov. Prepelica je bila nekoč pogosta vrsta tudi na nižinskih travnikih, vendar je z njih popolnoma izginila. Izjemno vrednost območja dajejo številni stari in zatravljeni visokodebelni sadovnjaki na obrobju majhnih zaselkov. Znano je, da so takšni sadovnjaki najpomembnejše gnezdišče velikega skovika in pogorelca.

foto: Igor Maher

Banjška planota je zaradi ohranjenosti narave in varstva ptic nacionalno pomembna. Pestrost suhih travnikov s posameznimi krajinskimi elementi, kot so grmovja, samotna drevesa in mejice, dajejo tukajšnji krajini tudi veliko estetsko vrednost. Ta je dobro izhodišče za razvoj okolju prijazne turizma, ki naj svojo prepoznavnost gradi na tipičnosti lokalnih proizvodov, pristani kulturni dediščini, ekoloških proizvodih in rekreacijskih možnostih. Pomembno usmeritev dandanes predstavlja ekološko kmetovanje, ki je na podeželskih območjih z visoko naravno vrednostjo še nepopolnoma odkrit potencial. Pridelava ekoloških zelišč postaja zanimiva za številne obiskovalce, ki si želijo sprostitve v pristnem naravnem okolju Banjške planote.

Breginjski Stol in Planja

Na zapuščini planinah in gorskih travnikih

foto: Peter Trontelj

Breginjski ali Kobariški Stol je izrazit gorski hrbet v predgorju Julijskih Alp, ki se v smeri vzhod-zahod nadaljuje še daleč naprej v sosednjo Italijo. Slovenski del je ujet med dolini Soče na severu in Nadiže oziroma Breginjskega kota na jugu. Prisojna pobočja Stola so bila nekoč, tako kot je še danes severna stran, porasla z gozdom, s česar pa so gozdove izkoreninili za pašnike in senožeti. Ti se danes zaraščajo, paša na planinah se opušta. Ponovna obuditev košnje in tradicionalnega pašništva bi vrnila življenje na opustele planine, hkrati pa bi zagotovila tudi ohranitev pomembnega življenjskega prostora za mnoge ogrožene travniške vrste ptic. Stol skupaj s Planjo, najjužnejšim delom sosednjega kaninskega masiva, tvori eno naših najmanjših posebnih območij varstva.

Na senožetih, kjer so nekoč hkrati kosili, steljarili in sekali, danes pa se le redke senene kopice upirajo zaraščanju, domuje pisana združba ptic; med njimi je mnogo redkih in ogroženih vrst. Takšen je kosec, skrivnostna nočna ptica, ki se vedno dan skriva v travi, ponoči pa nas obara s svojim značilnim oglašanjem. Znano je, da se na tem območju pojavlja v eni izmed njegovih najmožnejših populacij. S koscem si življenjski prostor deli drobna pevka repaljšica, ki je poleg drevesne cipe najpogostejša vrsta na tem območju. V sestojih rjavega gabra domuje hribska listnica, skalnate osamelce na gorskih travnikih pa naseljuje barviti slegur. Pestro združbo ptic dopolnjuje skrivnostna kotorna, ne smemo pa pozabiti še repnika in rjavega srakoperja.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

kotorna
Alectoris graeca
kosec
Crex crex

Druge varstveno pomembne vrste:

prepelica
Coturnix coturnix
hribski skrjanec
Lullula arborea
slegur
Monticola saxatilis
repaljšica
Saxicola rubetra
rjavi srakoper
Lanius collurio
veliki strnad
Miliaria calandra
hribska listnica
Phylloscopus bonelli
skalni strnad
Emberiza cia

kotorna *Alectoris graeca*
foto: Peter Buchner

Julijske Alpe

Ptice v Zlatorogovem kraljestvu

Naš edini narodni park obsega ve j del slovenskih Julijskih Alp in je nemalokrat skupaj s Triglavom simbol slovenstva. Pokriva štiri odstotke slovenskega ozemlja in zajema osr je Julijskih Alp. Poleg povsem alpskih vrhov obmo je sooblikujeta tudi prostrani planoti Pokljuke in Mežakle, krajino pa po ve ini gradijo visokogorski grebeni, skupaj z vrhovi in globokimi ledeniškimi dolinami. Kraljestvo Zlatoroga, kamor uvrš amo predvsem Lepo Komno, Sedmera jezera in Triglav, je bilo razglašeno za narodni park zaradi izjemne slikovitosti pogorja in številnih naravnih znamenitosti in ohranjenosti alpske narave. Ohranjena narava je loveku preprosto blizu.

V Julijskih Alpah so se ohranile številne vrste ptic, tudi mnoge ogrožene. V njihovem visokogorju domuje ve kot polovica celotne slovenske populacije planinske pevke, skalnega plezal ka, planinskega vrabca in planinske kavke. Z izjemo skalnega plezal ka, ki lahko gnezdi tudi v skalovju na dnu dolin, v visokogorju gnezdijo nad gozdno mejo. Vrhove in visokogorske planine na primorski strani parka poleti redno obiskujejo posamezni beloglavi jastrebi, ki sicer gnezdijo na kvarnerskih otokih in v bližnji Italiji. V Krnskem pogorju se beloglavi jastrebi pojavljajo dnevno, v zadnjih letih pa je bil tam opazovan celo brkati ser, v Alpe ponovno naseljena vrsta. Kar nekaj ptic gnezdi v skalnih stenah, ki jim dajejo varna gnezdiš a, hranijo pa se drugje. Med ujedami so to redki planinski orli in sokoli selci ter števil nejša postovka. Med gnezdilkami skalnih previsov sta tudi dve kolonijski vrsti: planinski hudournik in mestna lastovka. Na obmo ju celotnega parka razpršeno gnezdi tudi skalna lastovka, na skalnatih gruš natih pobo jih pa sta pogosta še skalni strnad in hribska listnica, ki je v Sloveniji gotovo zna ilna ravno za Triglavski

belka *Lagopus mutus*
foto: Tomaž Miheli

narodni park. Ker gozd pokriva ve kot polovico površine parka, v njem najdemo predvsem gozdne vrste ptic. Tako se bomo na gorenjski strani razveselili koconogih kur, v starih gozdovih pa lahko uzremo triprstega detla in malega muharja. Prav do gozdne meje se povzpnete mali skovik in koconogi uk, kjer ju lahko v spomladanskih prebujanjih dneva poslušamo skupaj z ruševcem. Na son nih primorskih pobo jih s pašniki pa bomo lahko opazovali kotorno in slegurja.

Da je kraljestvo Zlatoroga vredno varstva, verjetno ni treba posebej poudarjati. Marsikdo po svetu pozna Slovenijo predvsem zaradi Triglava in njegove okolice. Zakaj? Ker je že bil tam ali pa vsaj slišal o tej lepoti. Da pa bomo znali Slovenci s tem živeti, je predvsem odvisno od nas samih. Prav tako je od nas samih odvisno, ali bomo znali turisti no ponudbo vpeti v trajno sobivanje z naravo. Marsikje gredo stvari z roko v roki, saj je krajina, ki jo potrebujejo varovane vrste ptic, privla na tudi za loveka. Tradicionalno kmetijstvo, planšarstvo in vodenje po visokogorju pa so za marsikoga tako vabljive stvari, da se jih bo z veseljem naužil prav v osr ju Julijskih Alp.

foto: Tomaž Miheli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno obmo je varstva:

planinski orel
Aquila chrysaetos
beloglavi jastreb
Gyps fulvus
belka
Lagopus mutus
ruševac
Tetrao tetrix
divji petelin
Tetrao urogallus

gozdni jereb
Bonasa bonasia
kotorna
Alectoris graeca
koconogi uk
Aegolius funereus
mali muhar
Ficedula parva

Druge varstveno pomembne vrste:

kosec
Crex crex
planinska pevka
Prunella collaris
planinska kavka
Pyrrhocorax graculus
slegur
Monticola saxatilis

ruševac *Tetrao tetrix*
foto: Tomaž Miheli

Domovanje gozdnih sov in koconogih kur

Obsežno alpsko planoto, ki je ne prištevamo k Pokljuki samo zaradi ozke soteske Save Bohinjke, imenujemo Jelovica. Na loveka naredi planota močan vtis, še posebej se ozre nanjo iz Selške doline ali blejske kotline. Obsežen planotast, domala raven vršni del je skoraj povsod obdan s strmimi in skalovitimi poboji. Skalovja so najmogočnejša nad Sotesko, kjer padajo več kot 100 metrov globoko in tvorijo znamenito strukturo, imenovano Babji zob. Že samo ime planote pove, da gre za gozdno območje, obiskovalec pa bo morda presenečen nad majhno zastopanostjo jelke. Predalpski gozdovi bukve, jelke in smreke danes oblikujejo značilno podobo planote.

Ornitološko je Jelovica zanimiva zaradi številnih gozdnih vrst. Razgibana kraška planota na višini nad 1000 metrov, prepletena z gozdnimi jasami kot posledicami planšarstva, je odlično življenjsko okolje za gozdnega jereba. V pasu nad 1200 metri živi divji petelin, višje, okrog Ratitovca, pa še zadnji predstavnik koconogih kur na tem območju, ruševac. Od gozdnih sov sta na planoti pogosta mali skovik in koconogi uk, najdemo pa tudi večjo kozačo, za katero je plato Jelovice najpomembnejši življenjski prostor na območju Julijskih Alp. Vse tri vrste sov so vezane na odrasle faze gozda, kjer je dovolj dupel za gnezdenje. Mali skovik se najbolje počuti v razgibanih iglastih gozdovih, preostali dve sovi pa naseljujeta tako listnate kot iglaste gozdove. Na obronkih Jelovice se omenjenih trem sovam pridruži še lesna sova, najnovejši podatki pa kažejo, da se znotraj območja tu in tam pojavlja tudi velika uhariča. Med redkimi in značilnimi vrstami za Jelovico lahko omenimo še triprstega detla, ki ga bomo našli v smrekovih gozdovih višjih leg z veliko lesno zalogo in velikim deležem odmrlega lesa. Severna in južna skalna pobočja Jelovice so domovanje sokola selca in planinskega orla.

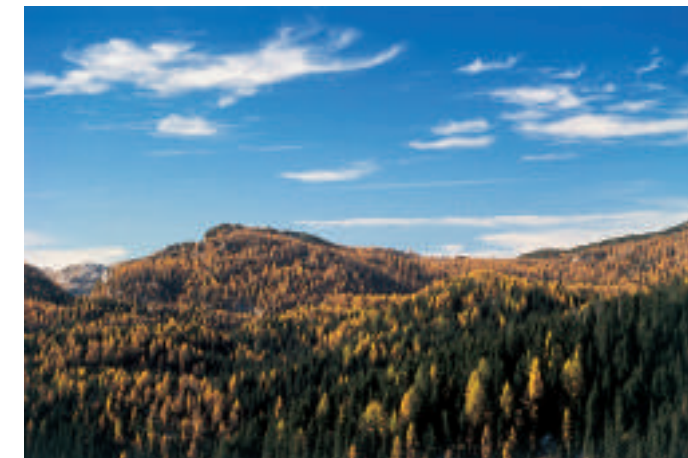

foto: Tomaž Miheli

Lovek je že od nekdaj gospodaril z obsežnimi gozdovi Jelovice ter jih bolj ali manj spreminjal. Na območju je bila v preteklosti pospeševana smreka, ki je na planoti danes dominantna vrsta. Varovane vrste najdejo primerno domovanje tudi ob naravnem sestavu gozdov z večjim deležem bukve in jelke. Zaradi gospodarjenja v gozdu je v njem premalo stoječih odmrlih dreves, redke pa so tudi gozdnate površine, ki bi bile prepušene naravnemu razvoju. Prav te pa so zelo pomembne za ohranitev večine vrst gozdnih ptic. Sobivanje loveka in narave ima na Jelovici kljub vsemu dolgoletno tradicijo, čeprav se je od časov, ko se je začelo gospodarjenje, marsikaj spremenilo. Gozdarsko žrtev Blatni graben so zamenjale številne gozdne ceste, zapuščeni pa so vse veje planšarij.

S spodbujanjem sonaravnega gospodarjenja z gozdom in ekstenzivne paše na obstoječih planinah, ki so ponekod že opuščene, bo Jelovica ostala prijeten dom za številne gozdne ptice in priljubljen kraj za ohranjene narave in miru željne obiskovalce.

divji petelin *Tetrao urogallus*
foto: Tomaž Miheli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

divji petelin
Tetrao urogallus
mali skovik
Glaucidium passerinum

Druge varstveno pomembne vrste:

planinski orl
Aquila chrysaetos
sokol selec
Falco peregrinus
ruševac
Tetrao tetrix

gozdni jereb *Bonasa bonasia*
foto: Tomaž Miheli

koconogi uk
Aegolius funereus
kozača
Strix uralensis

Nanoš ica - pore je

Domovanje travniških vrst ptic

Reka Nanoš ica je dobila svoje ime po visokem Nanosu, izpod katerega izvira v ve povirjih. Pred Postojno se skupaj s številnimi pritoki izlije v Pivko, ki je izdolbna znamenito Postojnsko jamo. Izsekane prvobitne gozdove v pore ju Nanoš ice so ve inoma zamenjali vlažni travniki ter zaraš eni, v spodnjem delu skoraj neprehodni bregovi reke, ki jih za svoj življenjski prostor izbirajo številne travniške in re ne ptice. Naravovarstveno so najpomembnejši vlažni travniki in obsežna trstiš a v srednjem toku Nanoš ice, ob potoku Korentan. Obmo je je bilo naravovarstveno ovrednoteno po odkritju mo ne populacije kosca, ki za svoje preživetje potrebuje ravno pozno košene vlažne ekstenzivne travnike s posameznimi mejicami in grmiš i. Ta pa so danes ogrožena predvsem zaradi opuš anja košnje in posledi nega zaraš anja.

Cveto i mo virni travniki, ki so kljub preživelim melioracijskim poskusom ostali ve inoma neprimerni za intenzivne oblike kmetovanja, so idealno domovanje za prepelico, repaljš ico, repnika, rjavo penico, malega slavca, drevesno cipo, rjavega srakoperja in rumenega strnada. Travnških ptic je tukaj resni no veliko. V trstiš ih srednjega toka Nanoš ice naletimo še na rakarja, srpi no trstnico in mokoža. Na obrobjih travnikov, kjer se pobo ja gri ev vsaj nekoliko dvignejo, pa so razmere za kmetovanje ugodnejše. Ve krat košeni travniki so prepleteni z živimi mejami razli nih grmovnih vrst in zaplatami gozda, ki skupaj z njivskimi površinami oblikujejo mozai no kulturno krajino. Tukaj domujejo veliki strnad, poljski škrjanec, hribski škrjanec in pisana penica. V obrobjih naselij je najve kme kih lastovk, ki si gradijo svoja gnezda predvsem v hlevih in dajejo ekološki pe at podeželskemu prostoru. Na obmo ju Nanoš ice jih gnezdi okoli osemdeset parov. Ravno kme ka lastovka pa je naša najpogostejša lastovka in se od mestne lo i po bolj poudarjenem in razcepljenem repu. Na obmo je Nanoš ice se vsako pomlad z juga Afrike, kjer prezimujejo v jatah, vrne okoli sto parov mestnih lastovk.

Posebno naravovarstveno vrednost obmo ju dajejo naravno ohranjeni strugi Nanoš ice in Pivke, ki bi ob ureditvi odvajanja nevarnih snovi iz kmetijske proizvodnje in komunalne infrastrukture v bližnjih naseljih še pridobili na pomenu. Vzdrževanje zaraš ajo ih se travnikov in širše kulturne krajine osrednjega obmo ja pore ja Nanoš ice pomeni izziv, ki bi ga bilo ob visoki pestrosti živalskega in rastlinskega sveta smiselno urediti v obliki naravnega rezervata. Vztrajnost posameznih kmetov, ki dediš ino tukajšnjega prostora že poskušajo ohranjati z ekološkim kmetovanjem in posluhom za naravo, nakazuje pot, ki našim prihodnjim rodovom daje možnosti uživanja tega prostora v vsaj takšni meri, kot ga lahko uživajo sedanje generacije. Naravoslovni in izletniški turizem gre razvijati v povezavi z že obstoje o turisti no ponudbo ter z bližnjimi obmo ji Natura 2000, npr. Planinskim poljem in Cerkniškim jezerom.

foto: Zeljko Salamun

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno obmo je varstva:

kosec *Crex crex*

Druge varstveno pomembne vrste:

prepelica

Coturnix coturnix

mokož

Rallus aquaticus

repaljš ica

Saxicola rubetra

srpi na trstnica

Acrocephalus scirpaceus

pisana penica

Sylvia nisoria

srpi na trstnica

Acrocephalus scirpaceus

foto: Bojan Mar eta

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

koscec *Crex crex*

Druge varstveno pomembne vrste:

apljica
Ixobrychus minutus
 prepelica
Coturnix coturnix
 grahasta tukalica
Porzana porzana
 uk
Athene noctua
 repaljšica
Saxicola rubetra
 pisana penica
Sylvia nisoria
 rno eli srakoper
Lanius minor
 veliki strnad
Miliaria calandra

repaljšica
Saxicola rubetra
 foto: Dietmar Nill

Ornitološki zaklad mozaične pokrajine

Na stiku snežniškega krasa in brkinskih flišnatih plasti je nastala dolina Reke, ki se v smeri JV-SZ razteza od slovensko-hrvaške meje blizu vasi Zabi in pa vse do Vremske doline. Zaznamuje jo tipi na kraška reka Reka, najdaljša ponikalnica v Sloveniji, ki si je svojo pot v podzemlje poiskala v Škocjanskih jamah. Posebno varstveno območje zajema dolinski del med vasjo Trpčane in Topolc, kjer je tudi največje ravnega sveta. Zaradi bližine morja je klima v teh krajih milejša, o čemer nas med drugim prepričujejo tudi smokve, ki više proti severu ne uspevajo več, ter zaraščenost teras nekdanjih vinogradov.

Na mednarodni ornitološki pomen doline Reke so opozorili že v popisih kosca sredi prejšnjega desetletja. Koscu najbolj ustrezajo vlažni in negnojeni travniki, ki jih kmetje kosijo bolj pozno, predvidoma v drugi polovici julija. K njegovemu ohranjanju v dolini pomembno prispevajo predvsem ekstenzivno kmetijstvo, mozaični preplet obdelovalnih površin, vlažnih travnikov in površin v zaraščenju ali kolobarjenju. Dolina ponuja ugodne razmere za gnezdenje tudi prepelici, vijeglavki, pivki in nekaterim sovam, kot so veliki skovik, uk in pegasta sova, ki si gnezda poiščejo v starih, visokodebelnih senožetnih sadovnjakih in starejših ali zapuščenih stavbah. Travnike v dolini, ki jih prekinjajo številna grmišča in žive meje ter posamezni osamelci vrb, za svoje gnezdo rad izbira slavec. V dolini Reke so ornitologi zabeležili tudi gnezdenje rnoelega srakoperja, ptice, ki v Sloveniji utegne prav kmalu izginiti. Na travnikih ob reki lovi plen celo planinski orel, ki domuje nad zgornjim delom doline. Na prodnatih obrežjih Reke si prostor za gnezdo pogosto najde mali martinec, na mestih, kjer po novembrskih deževjih narasla Reka odnese bregove, pa pisano obarvana vodomec in ebelaar. Tako kot druge ptice rečnih obrežij tudi njih ogrožajo neuspešni poskusi regulacije Reke.

Reka - dolina

11

Največji vtis na ljubitelja narave, poleg bogate naravne dediščine, gotovo naredi nagla sprememba krajine, ko se od severa iz znane ilne suhe kraške pokrajine spusti v flišno in rodovitno dolino. Mozaična razporeditev travnikov, visokodebelnih senožetnih sadovnjakov, mejic, drevoredov in njiv ter pestra izbira poljščin kažejo, da prebivalci doline zemljo obdelujejo še vedno na bolj ali manj tradicionalen in naravi prijazen način, ki omogoča sobivanje številnim vrstam ptic. Morda jih je k temu prisilila prav Reka, ki se ne pusti ukrotiti loveški volji in še vedno vsako leto prestopa svoje bregove. Zato je priložnosti trajnostnega razvoja iskati ravno v naravi prijaznem kmetovanju in pridelavi kakovostnih domačinih proizvodov na manjših kmetijah, kjer bi z varovanjem naravne dediščine območje ohranjali tudi visoko kulturno raven. Posebej velja poudariti bližino snežniškega sveta, ki daje obema območjem neslutene možnosti trajnostnih oblik trženja naravnih vrednot.

foto: Slavko Polak

Snežnik - Pivka

Svet skrivnostnih gozdov in pisane cvetane kraških travnikov

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

kotorna
Alectoris graeca
kosec
Crex crex
podhujka
Caprimulgus europaeus
koza a
Strix uralensis
koconogi uk
Aegolius funereus
hribski škrjanec
Lullula arborea
pisana penica
Sylvia nisoria

Druge varstveno pomembne vrste:

ka ar
Circaetus gallicus
divji petelin
Tetrao urogallus
skalni golob
Columba livia
smrdokavra
Upupa epops
velika uharica
Bubo bubo
slegur
Monticola saxatilis
rjava cipa
Anthus campestris
repaljšica
Saxicola rubetra

slegur *Monticola saxatilis*
foto: Peter Buchner

Ob pogledu z vrha Snežnika (1796 m), najvišjega nealpskega vrha v Sloveniji, je zastal dih že Valvasorju: prostrani gozdovi, kjer »...bukve, jelke, smreke in podobna drevesa zrastejo v njem kar najvišje...«, liburnijska obala in Istra na eni ter Alpe na drugi strani zaokrožujejo to pravljico no veduto. Obsežni dinarski gozdovi bukve in jelke, ki pokrivajo več kot polovico celotnega posebnega območja varstva, spadajo med največje strnjene gozdne sestoje pri nas. Izmed sov je najpomembnejša prebivalka takega gozda koza a, ki je razširjena po celotnem območju Javornikov in Snežnika in dosega ravno tu največjo gostoto poselitve v Sloveniji. Od drugih sorodnic jo v širnih snežniških gozdovih spremljajo še lesna sova, velika uharica, koconogi uk in mali skovik. Podobno kot drugod v Sloveniji je ena izmed zelo ogroženih vrst na tem območju tudi divji petelin.

Na močvirnih travnikih na dnu doline Pivke gnezdiško kosci. Nekaj jih najdemo tudi na gorskih travnikih južnih obronkov Snežniške planote, kjer si delijo življenjski prostor z repaljšicami. Tu srečamo tudi druge travniške vrste ptic, kot sta poljski in hribski škrjanec ter veliki strnad, pa tudi redko in skrivnostno pisano penico. V poletnih nočeh lahko prisluhnemo značilnemu oglašanju podhujke. Na pobočjih Snežniške planote so pogoste smrdokavre, opazimo pa tudi katorne. Njihov obstoj na teh pašnikih je tesno povezan s loveško dejavnostjo, pašo drobnice; ta ohranja ogolelost pašnikov, na nevretenarjih, ki jih je najti v iztrebkih drobnice, pa se izdatno pasejo ravno smrdokavre in katorne. Kljub pisani opravi živi slegur zelo neopazno. Če bomo pozorni, bomo to udovito obarvano, a plaho ptico opazili na suhih in kamnitih travniških, kjer si gnezdo navadno poišče v skalnih razpokah in špranjah. Na podobnih razgaljenih in kamnitih površinah,

foto: Eva Vukeli

tudi na danes opuščeni vojaškemu vadbišču, gnezdi rjava cipa, redka gnezdiška, ki je v Sloveniji omejena na njen jugozahodni del. Razgaljene kamnite površine so ustrezno prebivališče tudi številnih plazilcev, s katerimi se pretežno prehranjuje ka ar, ki pogosto preletava obronke snežniške planote. Od velikih in mogočih ptic zagotovo velja omeniti planinskega orla, ki tod tudi gnezdi, ter beloglavega jastreba, ki mu vzgorniki ob robu planote omogočajo ugoden prelet iz gnezdišč v bližnjem Kvarnerju v smeri proti Nanosu, Trnovskemu gozdu in naprej proti Alpam.

Obširni gozdovi Javorniške in Snežniške planote so zaradi trajnostne rabe dobro ohranjeni. Tudi razdrobljene kmetijske površine v Pivški kotlini pomenijo dragocen življenjski prostor za mnoge travniške ptice. Sam Snežnik pa je zaradi svojega izjemnega razgleda in bogate naravne dediščine med pohodniki zelo priljubljen. Zato ima naravoslovni turizem na tem območju izjemen potencial, ki bi obiskovalcem približal skrivnostni in razburljiv svet dinarskega kraja.

foto: Tine Schein

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

kosec
Crex crex
grahasta tukalica
Porzana porzana
mala tukalica
Porzana parva

Druge varstveno pomembne vrste:

rjavovrati ponirek
Podiceps grisegena
 bobnarica
Botaurus stellaris
 raca žliarica
Anas clypeata

kostanjevka
Aythya nyroca
 prepelica
Coturnix coturnix
 kozica
Gallinago gallinago

rde enogi martinček
Tringa totanus
 rumena pastirica
Motacilla flava
 repaljšica
Saxicola rubetra
 bija trstnica
Acrocephalus schoenobaenus

Cerkniško jezero

13

Pomembno gnezdišče in območje vrstnih ptic

Cerkniško jezero je pravzaprav tipično kraško polje. Na zahodu in jugu ga obdajajo strma pobočja Javornikov, na vzhodu Bloška planota in na severu toplo pobočje Slivnice. Jezero, ki sodi v povodje kraške Ljubljane, nima površinskega odtoka in tako vsa voda odteka izključno pod zemljo. Nastane v deževnih obdobjih, ko obsežni sistem ponikev na jezeru ne more več odvajati velikih količin vode. Navadno se to zgodi ob jesenskih deževjih in spomladanskih otoplitvah ob taljenju snega v Snežniškem pogorju. Sredi jezera teče glavna vodna žila Stržen, ki prihaja na plan kot kraški izvir Obrh na jugovzhodu in ponikne v jami Karlovica na severozahodnem delu polja. Jezero v celotnem obsegu pokriva 26 km².

Skoraj nikjer drugje v Sloveniji ne najdemo na tako majhnem prostoru toliko različnih vrst ptic kot ravno na Cerkniškem jezeru in njegovi okolici. Ornitologi so doslej našli preko 250 vrst, od katerih jih okoli sto na tem območju redno gnezdijo. Močno in stabilna populacija kosca daje jezeru tudi mednarodni pomen. Na jezeru gnezdijo od 60 do 100 koscev. Za kosceve gnezditve so pomembni predvsem vlažni travniki vzhodnega in južnega obrobja jezera, ki jih zaradi naravnih razmer pozno kosijo. Prostrani poplavljeni travniki, šašja ter sestoji trstja in jezerskega bičja dajejo življenjski prostor tudi redki grahasti in mali tukalici. Jezero je tudi edino stalno gnezdišče rjavovratega ponirka in rde enogega martinca v Sloveniji, ob čemur pa tu gnezdijo tudi veliki škurh in bobnarica. Na barjanskih predelih najdemo nekaj gnezdenih parov kozic, na vlažnih travnikih po vsem jezeru pa gnezdijo rumena pastirica. Številni trstni strnadi in trstnice zasedajo gostejše sestoje trsta. V zadnjem času nas je po dolgih letih veselo presenetil par belih štokeljev, ki je spletel gnezdo v vasi Martinjak.

kozica *Gallinago gallinago*
 foto: Kajetan Kravos

Jezero je pomembno tudi kot prehranjevališče in ujed vezanih na močvirje, naprimer orla belorepca in za druge vrste ptic, ki se na jezeru ustavljajo v času preleta in prezimovanja. Treba je poudariti, da je število vseh ptic, tako gnezdenik kot negnezdenik, odvisno od višine vode, ki tu zelo niha.

Presihajoče Cerknjško jezero je od leta 2002 zavarovano v okviru Notranjskega regijskega parka, od leta 2006 pa je vpisano na seznam svetovno pomembnih Ramsarskih lokalitet, kar mu daje poleg statusa območja Natura 2000 tudi viden naravovarstveni značaj evropskega pomena. Območje ima z obilico naravnih znamenitosti, kraških pojavov in bogato etnološko dediščino izjemne možnosti za razvoj trajnostnih oblik turizma. Za območje je izjemnega pomena tudi uveljavljanje sonaravnih oblik kmetovanja, ki bodo ohranile prebivališča a redkih in ogroženih ptic ter v sodelovanju s parkom zagotovile trženje visoko kvalitetnih proizvodov pod posebnimi blagovnimi znamkami.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

kosec *Crex crex*

Druge varstveno pomembne vrste:

prepelica *Coturnix coturnix*
kozica *Gallinago gallinago*
repaljšica *Saxicola rubetra*

pisana penica *Sylvia nisoria*
veliki strnad *Miliaria calandra*

foto: Leon Kebe

Koševa dežela

Planinsko polje zaznamujejo številni površinski in podzemni kraški pojavi, mokrotni travniki ter vztrajnost loveka, ki je skozi čas ohranil prvobitno kmetijsko kulturno krajino ter s tem tudi življenjske prostore številnih vrst ptic in redkih rastlin. Območje, ki obsega približno 1080 hektarjev površine, sestavljajo v večini trajni mokrotni travniki v prepletu s posameznimi drevesi in skupki grmovja ter manjša naselja ob pobočjih, ki Planinskemu polju dajejo podobo idilnega podeželskega prostora. Njive in vrtovi ob naseljih Laze, Planina in Grarevec ležijo zaradi daljših poplavnih obdobj na ugodnejših višjih legah na obrobju polja, oziroma na pobočju Jakovskega griča, kjer se razteza naselje Jakovica. V osrednjem Planinskega polja je reka Unica z značilnimi meandri in neenakomerno vodnatostjo na nepropustni dolomitni podlagi ustvarila naravne razmere, ki pa ne omogočajo intenzivnejših oblik kmetovanja. To pa je razlog, da to najbolj severovzhodno kraško polje v Sloveniji uvrščamo med najvrednejša območja naravnih vrednot v Sloveniji.

Planinsko polje je življenjski prostor številnih travniških vrst ptic, med katerimi omenimo najprej kosca, ki je ravno tu našel tako izredne razmere, da so njegova gnezdišča enakomerno razporejena po celotnem območju. Planinskemu polju lahko zato upravičeno pripišemo vzdevek »koševa dežela«. Poleg kosca najdemo na mokrotnih barjanskih travnikih tudi prepelico, repaljšico in poljskega škrjanca, katerih obstoj je odvisen predvsem od časa košnje, ki je navadno prestavljen v pozno poletje. Kozica na tem območju zaradi melioracijskih posegov v vzhodnem predelu polja žal ne gnezdi več. V omejenih, ki jih tod resnično ne manjka, najdejo svoje domove pisana penica, veliki strnad, rjava srakoper in rumeni strnad. Ob naseljih, kjer ležijo tudi ekstenzivni visokodebelni sadovnjaki, pa se redno pojavljata vijeglavka in pivka.

Planinsko polje

14

kosec *Crex crex*
foto: Peter Buchner

Izjemne naravne vrednote Planinskega polja dajejo podlago razmišljanju, da je največja priložnost tega območja v ohranjanju sedanjega stanja za prihodnje rodove. Trajnostne oblike kmetovanja, ohranjanje obsega vlažnih trajnih travnikov in ekstenzivnih sadovnjakov ter pridelava visoko kakovostnih ekoloških proizvodov je priložnost, ki bi jo bilo smotno izkoristiti v navezavi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah in elementi kulturne dediščine. Naravoslovni turizem in druge trajnostne oblike trženja naravnih vrednot gre razvijati v povezavi z bližnjimi območji Natura 2000, npr. Cerknjskim jezerom in porečjem Nanošice.

Ljubljansko barje

Ohranimo bogastvo barjanskih travnikov

foto: Eva Vukeli

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

pepelasti lunj *Circus cyaneus*
košec *Crex crex*
pisana penica *Sylvia nisoria*

Druge varstveno pomembne vrste:

prepelica *Coturnix coturnix*
 sloka *Scolopax rusticola*
 veliki škurh *Numenius arquata*

veliki skovik *Otus scops*
 repaljška *Saxicola rubetra*
 kobiličar *Locustella naevia*

Ljubljansko barje, ki leži v južnem delu Ljubljanske kotline, sestoji iz nižinskega dela in posameznih osamelcev, ki se dvigajo nad ravnico. Zaradi vztrajnega osuševanja, ki se je prišlo že v času Rimljanov, nato pa nov zagon dobilo sredi 18. stoletja, je pravega barja ostalo le za vzorec. Danes je to kmetijska krajina, v kateri se prepletajo različni travniki, njive, osuševalni jarki, drevesne in grmovne mejice ter maloštevilna močvirja, trstišča in zaraščajoči se ostanki najjužnejših evropskih visokih barj. Kljub temu Ljubljansko barje najmanj enkrat letno pokaže svoj nekdanji obraz, ko se v času rednih poplav spremeni v močvirsko jezero. Te lahko prekrijejo tudi polovico Barja in pomembno vplivajo na časovni potek in obseg kmetijskih del, s tem pa tudi na gnezditveni uspeh mnogih travniških vrst ptic. Ravno slednje imajo na Ljubljanskem barju spričo obsežnih vlažnih travnikov pomembna gnezdišča in dosegajo nadpovprečno visoke gostote v slovenskem, nekatere pa celo v evropskem merilu.

Pozno košeni vlažni travniki, ki se v rastnem obdobju odevajo v vijolično, rožnato, rumeno in belo barvo močvirskih logaric, kukavičjih lučic, ripecih zlatih in travniških ivanjšic, so bivališče največje slovenske populacije kosca. Njihovo število upada od leta 1999 zaradi zmanjševanja ekstenzivnih travniških površin. Slednje so vse prepogosto izpostavljene intenziviranju pridelave krme (vekratno gnojenje, zgodnje in zelo pogoste košnje, siliranje trave), preoranju v koruzne njive, opuščanju košnje in posledično zaraščanju ali pa pozidavi. Na ekstenzivne travnike so vezane tudi nekatere druge talne gnezdilke, na primer repaljška, prepelica in veliki škurh, ki ima na Barju svoje edino redno gnezdišče v Sloveniji. Pestra je tudi ornitofavna drevesno-grmovnih mejic, ki so eden izmed opaznejših krajinskih elementov Barja. V njih

veliki škurh *Numenius arquata*
 foto: Kajetan Kravos

gnezditijo številne pisane penice, rjavi srakoperji in veliki skoviki. Barje tudi pozimi ne sameva, saj na njem poleg domačih vrst prezimuje nekaj deset pepelastih lunjev. V preteklem desetletju in pol so z Barja žal izginile vsaj štiri gnezdilke: kozica, smrdokavra, rjani srakoper in južna postovka. Zadnji par slovenskih južnih postovk, ki sicer sodijo med globalno ogrožene vrste, je gnezdil leta 1994 ravno na Barju.

Ljubljansko barje je zaradi svoje lege v neposredni bližini slovenske prestolnice izpostavljeno pritiskom in interesom. Industrijske cone, smetišča, rne gradnje, nove ceste in rekreativne dejavnosti (balonarstvo, letalsko modeliranje, sprehajanje psov) so le nekateri izmed njih. Prihodnost Barja je v mehkih oblikah turizma (kolesarjenje, pohodništvo) in sonaravnega kmetijstva. Zaradi obsežnega ljubljanskega zaledja leži velik potencial v naravoslovnem izobraževanju osnovnošolcev in srednješolcev z učenimi potmi, razlagalnimi tablam in kakovostnim vodstvom. S pridelki ekološkega kmetijstva bi lahko oskrbovali zahteven ljubljanski trg, hkrati pa skrbeli za pestrost kmetijskih kultur in isto podtalnico. Tako bo narava loveku vračala, kar bo vanjo vložil.

Kamniško-Savinjske Alpe in vzhodne Karavanke

Ptice v razgibanem visokogorju

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje je varstva:

sokol selec
Falco peregrinus
belka
Lagopus mutus
ruševca
Tetrao tetrix
gozdni jereb
Bonasa bonasia
divji petelin
Tetrao urogallus
mali skovik
Glaucidium passerinum
koconogi uk
Aegolius funereus

Druge varstveno pomembne vrste:

planinski orel
Aquila chrysaetos
triprsti detel
Picoides tridactylus
koza a
Strix uralensis
komatar
Turdus torquatus
planinska pevka
Prunella collaris
skalni plezal ek
Tichodroma muraria

mali skovik
Glaucidium passerinum
foto: Tomaž Miheli

To izjemno razlenjeno območje v Kamniško-Savinjskih Alpah zajema predvsem Grintovce in širše območje Smrekovca, prek Olševe do Pece pa se razteza tudi v Karavanke. Je redko poseljeno, samotne kmetije in zaselki so le v njegovem severovzhodnem delu. Gozd je tukaj prevladujoč življenjski prostor, ki že stoletja kaže na izjemno usklajeno sobivanje loveka in narave. Zaradi velike pokrajinske pestrosti je raznolika tudi gozdna sestava. Krajina je izrazito alpska, območje pa zajema predvsem pas gozdov in sveta nad njimi.

Z ornitološkega vidika so na tem območju prav gozdovi izjemnega pomena. V iglastih in mešanih gozdovih, kjer je dovolj starih dreves in mrtvega lesa, sta razmeroma gosto naseljena triprsti detel in mali skovik. Prvi potrebuje stara drevesa zaradi prehranjevanja, drugi pa v njihovih duplih najde ustrezna gnezdišča. Območje, na katerem gorski travniki prehajajo v pas ruševja in se pojavljajo prvi zametki nižje ležečega gozda, je primerno za ruševca. Med pomembnejšimi vrstami lahko tu najdemo še koconogega uka in divjega petelina. Tako divjemu petelinu kot gozdnemu jerebu ustrezajo mirni, stari gozdni sestoji s številnimi presvetlitvami in jasami, na katerih rastejo maline in borovnice, zato ni naključje, da je eden najboljših življenjskih prostorov divjega petelina v Sloveniji ravno na tem območju.

Pti ji svet ostaja pester tudi nad gozdno mejo. Med redkimi pticami prebivalci Grintovcev in Veže ter najvišjih vrhov Raduhe in Pece je belka. Najraje se zadržuje na travnatih zaplatah med prevladujočim skalovjem. Belka se z varovalno obarvanim svatovskim perjem, ki je pozimi belo kot sneg, poleti pa sivorjavo kot skalovje, zlahka zlije z okolico, zato je kljub neplašni naravi ni lahko opaziti. Na najvišjih vrhovih je pogosta planinska pevka, s katero si življenjski prostor delijo še šmarnica, postovka, planinska kavka in krokra.

foto: Tomaž Miheli

Skalne stene ustrezajo tudi redkemu skalnemu plezalku, ki zaradi pisanega perja spominja na metulja. Poleti je to ptica vrhov, v času gnezditve pa ga bomo našli v kakšni skalnati soteski. Veja skalovja so gnezdišča tudi skalne lastovke, v njih pa posamično gnezditve še planinski orel in sokol selec.

Na tem območju se lahko srečamo s številnimi zares zanimivimi vrstami ptic, ki pa jih nepoučenemu obiskovalcu lahko pokažejo le izkušeni ornitologi. Domačinim se v teh krajih že dolgo ukvarjajo s kmetijskim turizmom, vodeni ogledi ptic, na primer triprstega detla, pa bi zagotovo pritegnili številne obiskovalce od vsega mesta, še posebej iz zahodne Evrope. Prebivalcem večine evropskih držav opazovanje omenjenih ptic ni dano, gozdov in pristne alpske krajine pa tukaj ne manjka. Zato je največja priložnost ta, da kvalitetno razgibano pokrajino in pripadajoče naravne vrednote ohranimo v sedanjem stanju tudi za prihodnje rodove ter jih na trajnosten način ponudimo zahtevnim domačinim in tujim obiskovalcem.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

koza a
Strix uralensis
koconogi uk
Aegolius funereus
mali skovik
Glaucidium passerinum
belohrbti detel
Dendrocopos leucotos
mali muhar
Ficedula parva

koza a *Strix uralensis*
foto: Tomaž Mihelič

Ko evsko - Kolpa

17

Obsežni stari gozdovi

Obsežni strnjeni sestoji gozdov brez naselij pokrivajo skoraj celotno območje, ki je največje posebno območje varstva v Sloveniji. Dobro ohranjeni gozdni sestoji so pomembno prebivališče številnih ogroženih vrst.

Predvsem v ostankih pragozdov in starih gozdnih sestojih se zadržujejo najredkejše ptice. Najpomembnejša vrsta tega območja je prav gotovo ogrožena koza a, ki tukaj deli svoj življenjski prostor še s tremi vrstami gozdnih sov: koconogim ukom, lesno sovo in malim skovikom. Na ostanke pragozdov je vezan tudi belohrbti detel, ki se najraje prehranjuje na ležeh mrtvih deblih dreves. Za to vrsto je Ko evsko - Kolpa poleg območja Snežnik - Pivka najpomembnejše v Sloveniji. V ostankih pragozdov je bila na

Ko evskem izsledena tudi majhna izolirana populacija malega muharja, tašici podobnega, a precej manjšega polduplarja, ki si gnezdo rad zgradi v odprtinah in zgornjih duplih v drevesnem deblu. V bližini Ko evske Reke je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja začel gnezditi par orla belorepca, drugi par pa živi v Krakovskem gozdu. To sta pri nas za zdaj tudi edini znani gnezdi te v svetovnem merilu ogrožene vrste.

Obiskovalci se radi odpravijo v Ko evske, še pred kratkim nedostopne gozdove, že zato, da jih obudijo, mogoče, kot so že sami po sebi. Vodeni ogledi številnih redkih živalskih vrst, ki so v tukajšnjih gozdovih našle svoj mir, so priložnost in dobro izhodišče za razvoj naravoslovnega kot tudi drugih oblik sonaravnega turizma.

foto: Mirko Perušek

Posavsko hribovje - ostenje

Strme skalne stene so varna gnezdiš a

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

sokol selec
Falco peregrinus

Druge varstveno pomembne vrste:

planinski orel
Aquila chrysaetos
belovrati muhar
Ficedula albicollis
skalna lastovka
Hirundo rupestris
skalni strnad
Emberiza cia

Prav je po površini majhno, ima to območje izjemen pomen za eno izmed najhitrejših ptic na svetu - sokola selca. Ta ptica ujeda si gnezdiš a izbira v pasu skalnatih sten nad najožjim delom doline reke Save in spodnjega toka Savinje. Območje ima poleg osrednjega dela vzdolž Save in spodnjega toka Savinje še dva ločena dela, in sicer na Vranjih pečinah v dolini Gračnice in južnem robu celjske kotline.

Strme skalne stene, vpete v hribovit svet, dajejo območju značilno videz, obenem pa so izjemno primerno gnezdišče sokola selca. Zagotavljajo mu varno gnezdišče in tudi odlično lovno območje, saj stene niso utesnjene v ozke doline, kot je to pogosto v alpskem prostoru. Znotraj območja gnezdi tudi planinski orel, ki je sicer v tem delu Slovenije izjemno redek. V ostenju redno gnezdi le en par. Obisk skoraj vsake večje stene pa nam bo razkril tudi skalno lastovko, ki je številnejša

predvsem v vzhodnem delu območja. Na strmih južnih pobočjih, posejanih s skalovjem, gnezdi tudi skalni strnad. Značilni gnezdišča listnatih gozdov, ki se razrašajo ob skalnatih stenah, predvsem tam, kjer relief onemogoča gospodarjenje z gozdom, je belovrati muhar. V slabo dostopna ostenja Posavskega hribovja je lovček do pred kratkim le redko posegal. V zadnjih letih lahko v tem sicer mirnem območju tako sokola selca kot planinskega orla ogrozita športno plezanje in jadrarno padalstvo.

Območje je bilo desetletja prepuščeno industrijskemu onesnaževanju, ki je zelo zniževalo kakovost življenja tamkajšnjega prebivalstva. Vključitev v omrežje Natura 2000 je zato tudi priložnost, ki postavlja območje v drugačno luč, in dejstvo, ki opozarja tudi na naravne vrednote območja. Če vemo, kako živi sokol selec, se zavedajmo, da se nam v njegovi domovini obetajo prijetni sprehodi po hribovitem svetu z odličnimi razgledi.

foto: Tomaž Miheli

sokol selec
Falco peregrinus
foto: Dietmar Nill

Krakovski gozd - Šentjernejsko polje

Prebivališ e najredkejših slovenskih ptic

Krakovski gozd je najobsežnejši sklenjeni ostanek nižinskih gozdov, ki so nekdanj preraš ali poplavne ravnice ob Savi in Krki na obrobju Panonske nižine. Danes obsega 2400 hektarjev gozdov in skoraj prav toliko poplavnih travnikov na njihovem obrobju. Kot otok narave sredi intenzivno obdelanih kmetijskih površin ima v spodnjem toku reke Krke in spodnjem Posavju posebno vrednost pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. V Krakovskem gozdu so ornitologi našeli okoli 120 vrst ptic, ve ina jih v njem tudi gnezdi.

Krakovski gozd je med poznavalci ptic znan predvsem kot edino gnezdiš e malega klinka a v Sloveniji. Orla malega klinka a lahko v poletnih mesecih opazujemo nad ravniciami Šentjernejskega polja, kjer se prehranjuje z glodavci. Tu živi tudi precejšnje število srednjih detlov in belovratih muharjev. Njihov življenjski krog je nelo lljivo povezan z velikim številom odmrlih stoji ih dreves v gozdu, v katerih izberejo primerno gnezdiš e. Sosednje Šentjernejsko polje je z razgibanim mozaikom travnikov, njiv, redkega grmi evja ter skromnih gozdnih ostankov gnezdiš e številnih ogroženih vrst ptic. Na njem iš ejo hrano številne ujede, kot so postovka, rjavi lunj, rni škarnik in mnoge druge vrste. V okolici Krakovskega gozda in na Šentjernejskem polju domuje edina ve ja populacija ene najbolj ogroženih ptic v Sloveniji, rno elega srakoperja. Ta selivec si gnezda najraje spleta v visokodebelnih sadovnjakih, hrani pa se ve inoma z ve jimi žuželkami. Njegov obstoj najbolj ogrožata intenzivno kmetijstvo z uporabo kemi nih sredstev.

foto: Slavko Polak

Zaradi intenzivnega kmetovanja je tu prenehala gnezdit splošno ogrožena južna postovka. Se vedno jo sicer lahko opazimo, kako preletava robove Šentjernejskega polja, gnezdi pa tu že dolgo ne ve .

Bogata pokrajina ob Krki je dobro izhodiš e za razvoj naravoslovnega turizma, ki bi lahko pomembno dopolnil že obstoje o turisti no ponudbo. Mozai na kulturna krajina Šentjernejskega polja je življenjski prostor številnih ptic podeželja, ki pa za svoje preživetje potrebujejo naravi prijazno upravljanje prostora. Ekološko kmetovanje in pridelava visoko kakovostnih kmetijskih proizvodov je priložnost, ki bi jo bilo vredno izkoristiti v navezavi na razli ne trajnostne oblike turizma.

rno eli srakoper *Lanius minor*
foto: Peter Buchner

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

mali klinka *Aquila pomarina*
južna postovka *Falco naumanni*
srednji detel *Dendrocopos medius*
belovrati muhar *Ficedula albicollis*
rno eli srakoper *Lanius minor*

Druge varstveno pomembne vrste:

rna štokrlja *Ciconia nigra*
bela štokrlja *Ciconia ciconia*
mala tukalica *Porzana parva*
kosec *Crex crex*
koza a *Strix uralensis*
smrdokavra *Upupa epops*

vijeglavka *Jynx torquilla*
zelena žolna *Picus viridis*
mali detel *Dendrocopos minor*
trstni cvr alec *Locustella luscinioides*
veliki strnad *Miliaria calandra*

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

košec *Crex crex*
srednji detel *Dendrocopos medius*
vijeglavka *Jynx torquilla*

Druge varstveno pomembne vrste:

črna štorčja *Ciconia nigra*
prepelica *Coturnix coturnix*
kozica *Gallinago gallinago*
veliki skovik *Otus scops*
kobilica *Locustella naevia*
pogorelek *Phoenicurus phoenicurus*

črni srakoper *Lanius collurio*
maleni srakoper *Lanius minor*
bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*

foto: Hrvoje Oršani

Kozjansko - Dobrava - Jovsi

20

Mozaik različnih življenjskih prostorov

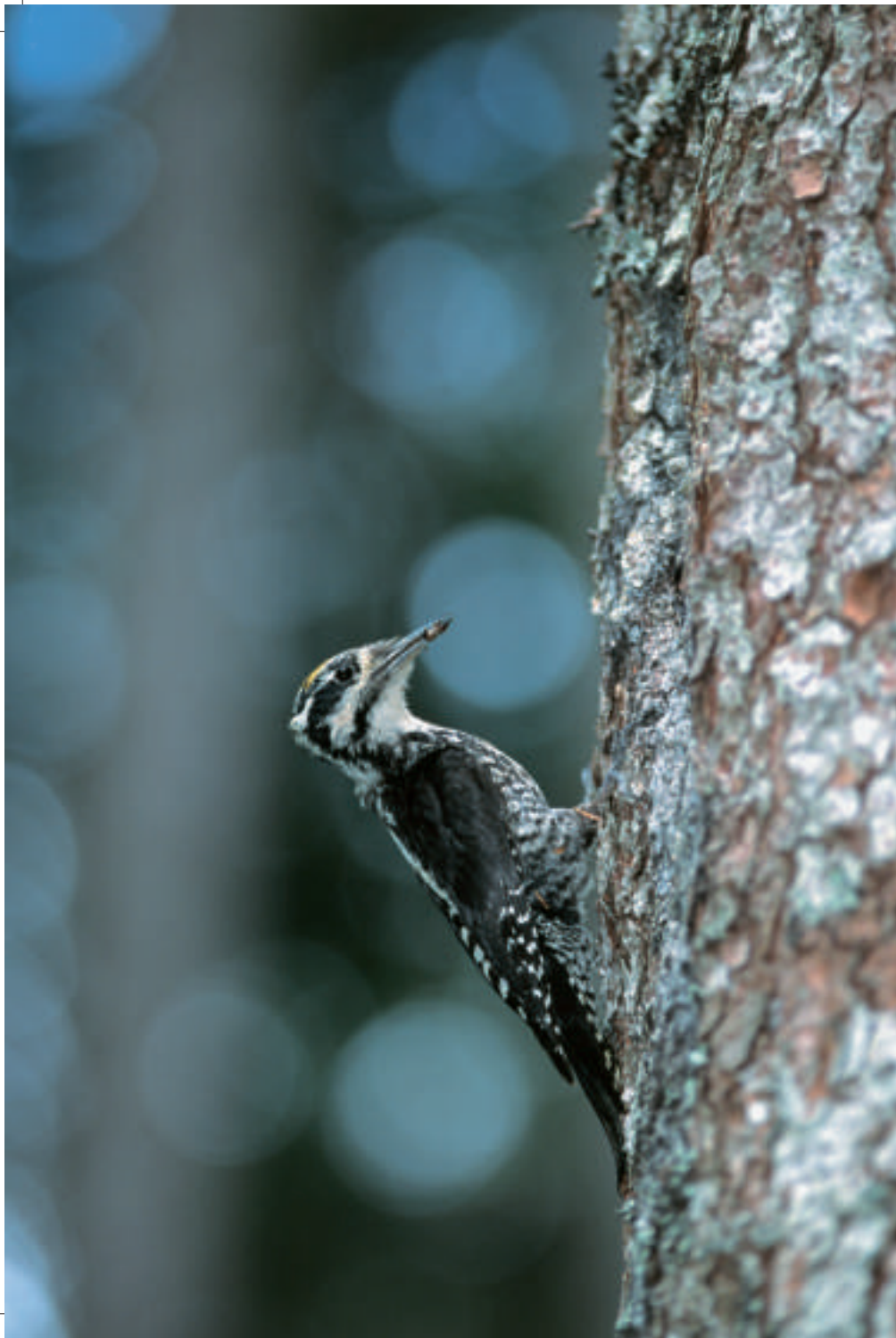
Geografsko pestro območje zajema pokrajine najjužnejšega dela panonskega sveta pri nas: Kozjansko, Bizeljsko gričevje in vzhodni del Brežiškega polja. Skoraj vsa kozjanska pokrajina in ravnice ob Sotli, ki spadajo v to posebno območje varstva, so del Kozjanskega regijskega parka, Jovsi pa imajo status naravnega spomenika. V tem prepletu različnih življenjskih prostorov, v katerem se izmenjujejo manjše vasi in domačije z visokodebelnimi sadovnjaki, travniki, posameznimi njivami, mejicami in gozdnimi robovi, najdemo številne vrste ptic. Mnoge izmed njih imajo v srednji Evropi status ogrožene vrste.

Med njimi ima posebno mesto vijeglavka, ki je na Kozjanskem zelo pogosta, saj tu živi kar tretjina vse slovenske populacije te nenavadne sorodnice detlova. Vijeglavke se najbolje počutijo v dobro osvojenih zatravljenih visokodebelnih sadovnjakih. Poleg primernih gnezdišč imajo tu še veliko mravelj, ki so njihova priljubljena hrana. V starih sadovnjakih se zadržuje tudi pogorelek, ki je na Kozjanskem prav tako precej pogosta vrsta. Južni del območja pokriva dobro ohranjen nižinski gozd, imenovan Dobrava. Tu gnezdit srednji detel, že vrsto let pa tudi skrivnostna črna štorčja. Vlažni ekstenzivni travniki po vsej Sloveniji. Največje ohranjeno območje takšnih travnikov najdemo prav v Jovsiah, nekaj manjših površin je tudi vzdolž Sotle pri Podsredi. Na vsej Sloveniji izmed njih gnezdi ogroženi kosci, ki so znani po svojem neomoglašanju, sicer pa so skoraj neopazni, saj večinoma svojega življenja preživijo v zavetju travniške vegetacije. Jovsi ponujajo primerna gnezdišča tudi maleni srakoperju, ki je pri nas na robu preživetja.

Nekoliko pozabljeno in odmaknjeno območje je za obiskovalce Kozjanskega regijskega parka zanimivo ne le zaradi ohranjene narave, po kateri vodijo označene poti, pa tudi zaradi bogate zgodovinske in kulturne dediščine. Tamkajšnji kmetje so ohranjeno naravo že znali izkoristiti za uveljavljanje zdrave, ekološko pridelane hrane. Posebna priložnost pa se kaže v ustanovljenem Kozjanskem regijskem parku, ki s številnimi aktivnostmi prispeva k ohranjanju ogroženih življenjskih prostorov ptic podeželja.

pogorelek *Phoenicurus phoenicurus*
foto: Peter Buchner

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

ruševca
Tetrao tetrix
mali skovik
Glaucidium passerinum
koconogi uk
Aegolius funereus

Druge varstveno pomembne vrste:

črna štorklja
Ciconia nigra
divji petelin
Tetrao urogallus
sloka
Scolopax rusticola
mošni martinček
Tringa glareola
duplar
Columba oenas
triprsti detel
Picoides tridactylus
povodni kos
Cinclus cinclus
belovrati muhar
Ficedula albicollis
mala uharica
Asio otus
komatar
Turdus torquatus
severni kovaček
Phylloscopus trochilus
brezovček
Carduelis flammea

triprsti detel *Picoides tridactylus*
foto: Tomaž Miheli

Pohorje

21

Razgibana gozdnata planota na vzhodu

Pohorje se kot največja hribovje v slovenskem delu silikatnih Vzhodnih Alp po številnih značilnostih precej razlikuje od preostalega, pretežno karbonatnega alpskega sveta. Zanj so značilna ilnata široka, kopasta slemena, ki potekajo v smeri vzhod-zahod, v osrednjem delu pa prevladuje razgibana planotast svet. Pohorje je zelo vodnato območje, prepredeno s številnimi globokimi grapami potokov. Naravovarstveno najpomembnejši je vrhni del Pohorja, nad približno 1000 metrov nadmorske višine. To je tudi meja strnjene poselitve, saj nad to višino najdemo le še posamezne kmetije. Pohorje prekrivajo pretežno smrekovi gozdovi, ki pa imajo pogosto barjanski značaj. Posebnost najvišjih predelov Pohorja so obsežna travnata ali planja in na nekaterih predelih razvita visoka barja s šotnim mahom. Največja je in najbolj znana barja je Lovrenška barja s slikovitimi barjanskimi okni, imenovanimi Lovrenška jezera.

Na Pohorju prevladujejo različne gozdne vrste ptic. Med njimi sta posebej pomembni dve vrsti sov: mali skovik in koconogi uk. Oba naseljujeta višje predele Pohorja, najpogostejša pa sta v pasu nad 1200 metri nadmorske višine. Koconogi uk za svoj obstoj potrebuje gozdove, kjer živi črna žolna, saj gnezdi skoraj izključno v opušenih duplih te vrste. Malega skovika najpogosteje srečamo v bližini manjših istin, na robovih barij in drugih presvetlitev v gozdu. Gozdni rezervati z zrelim gozdom in večjo količino mrtvega lesa, kakršna sta na primer rezervata Šumik in Lovrenška jezera, so pomembni za nekatere bolj specializirane vrste: triprstega detla, duplarja in belovratega muharja. Na pohorskih planjah živi tudi majhna in precej izolirana populacija ruševca, ki šteje vsega nekaj svatovsko razporejenih petelinov.

Močno ogrožena vrsta je tudi divji petelin, katere številnost se je v zadnjih desetletjih močno zmanjšala. Med najpogostejše vrste pohorskih gozdov prištevamo še inkavca, meniška, opasto sinico ter rumenoglavega in rdečeglavega kraljiška. Na potokih sta številna povodni kos in siva pastirica. Značilne vrste bolj odprtih predelov Pohorja so drevesna cipa, siva pevka in komatar.

Potencialne možnosti za razvoj naravi in ljudem prijaznih, mehkih oblik turizma in rekreacije, ki jih ponuja bogata naravna in etnološka dediščina na Pohorju, še niso povsem izkoriščene. Predvsem pa tovrstne dejavnosti še niso urejene na sonaraven način, ki bi resnično omogočal dolgoročno sožitje ohranjanja narave in lovekovih dejavnosti. Smiselno bi bilo razmisliti o obuditvi nekaterih tradicionalnih oblik gospodarjenja, kot so ekstenzivna živinoreja za pridelavo mlečnih izdelkov v sirnicah (švajgah), pridobivanje oglja in steklarstvo. Žal za zdaj še vedno prevladujejo enostranski, velikopotezni na rti, usmerjeni v promocijo množičnega turizma.

foto: Andreja Skvar

Naravna struga s peš enimi stenami

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

bela štorčija
Ciconia ciconia
vodomec
Alcedo atthis

Druge varstveno pomembne vrste:

kosec
Crex crex
smrdokavra
Upupa epops
zelena žolna
Picus viridis
rjavi srakoper
Lanius collurio
siva pastirica
Motacilla cinerea

vodomec *Alcedo atthis*
foto: Peter Buchner

Dravinja je ena redkih srednje velikih rek v Sloveniji, ki ima v večjem delu svojega toka še vedno dokaj naravno strugo. Ohranjen je predvsem srednji, najdaljši del toka Dravinje med Dražo vasjo in Doklecami, ki ima status območja Natura 2000. Dolina je tukaj večinoma precej ozka, Dravinja pa je zaradi naplavin številnih pritokov pohorskih potokov marsikje pomaknjena povsem na njen južni rob. Celotna dolina je dolga približno 25 kilometrov, sama reka Dravinja pa še precej več, saj uravnano dno doline zaznamuje vijugasti tok reke s številnimi okljuki. Dno doline je zaradi rednih poplav večinoma neposeljeno. Naselja najdemo predvsem na robu doline, zunaj poplavnega pasu, kjer se ravninski svet že dviguje v okoliško gričevje. Najpomembnejši življenjski prostor so tukaj ekstenzivni travniki različnih rastlinskih združb, ki se razlikujejo predvsem glede na stopnjo vlažnosti. Tako najdemo v Dravinjski dolini enkratne prehode od zelo vlažnih močvirnih travnikov na najnižjih predelih do suhih travnišča na pobočjih doline. Žal v zadnjih letih ekstenzivne travnike vse pogosteje spreminjajo v pregnojna silazna travnišča in intenzivne pašnike, na račun travnikov pa se povečuje tudi delež njiv.

Meandrirajoča Dravinja s številnimi erodiranimi rečnimi bregovi ni samo prvovrsten estetski krajinski element, temveč tudi gnezdišče močno ogroženega vodomca. Vodomec je specializirana vrsta, ki lahko preživi le tam, kjer so na voljo primerne stene, v katere si lahko izkoplje gnezdilni rov. Na Dravinji je vodomec razmeroma številen, saj lahko gnezdi vzdolž celotnega toka reke.

Obiskovalcu Dravinjske doline bodo pozornost gotovo najprej vzbudila gnezda bele štorčije. Gnezdo bele štorčije najdemo domala v vsakem večjem naselju, skupaj jih je vsako leto zasedenih kakšnih dvajset. Ugodne razmere za prehranjevanje najde štorčija predvsem na vlažnih travnikih. Podobno velja tudi za močno ogroženo smrdokavro, ki gnezdi v sadovnjakih na gričih nad dolino. Na ostankih vlažnih, pozno pokošenih travnikov občasno slišimo tudi posamezne pojke samce kosca, ki je bil še pred nekaj leti številnejši kot danes. Pogosta ptica odprte pokrajine Dravinjske doline je rjavi srakoper. Najbolj številen je tam, kjer se ekstenzivni travniki prepletajo z omejkami, grmišča ali posameznimi drevesi.

Človek s sonaravnim gospodarjenjem stoletja ni usodno posegal v naravno dinamiko rek. Danes se to spreminja in ena izmed stvarnih »žrtev« zgrešene vodnogospodarske politike je Dravinja. Pokrajina bi z regulacijo Dravinje in utrditvijo brežin izgubila značaj poplavne ravnice, kjer podtalnico napaja reka. V obdobju vse pogostejših katastrofalnih suš je to brez dvoma nepremišljeno poletje in slaba naložba za prihodnost.

foto: Eva Vukeli

Kmetijska krajina kot življenjski prostor ptic

Slovenske gorice so največje območje, ki je s prevladujočo mozaiko kmetijsko kulturno krajino v Sloveniji. Sestavljajo jih nizka slemena in griči, ki večinoma ne presegajo 400 nadmorske višine, presekani z vzporedno potekajočimi dolinami potokov. Številni pritoki reke Pesnice oblikujejo značilno pokrajino dolov. Ta značilnost Slovenskih goric je najbolj izražena prav na delu, opredeljenem kot območje Natura 2000. Osrednji del tega območja sestavljata dve široki dolini - Jakobski in Jurovski dol. Tu sta se izoblikovali dve istoimenski naselji, medtem ko na gričih prevladuje razložena poselitev z dolgimi nizki hiši na slemenih. Na razmeroma majhnem prostoru srečamo celo paleto najrazličnejših življenjskih prostorov, ki zvezno prehajajo od vlažnih travnišča na dnu dolin do suhih košenic in pašnikov s starimi visokodebelnimi sadovnjaki na pobočjih in slemenih gričevih.

Številne značilne ptice ekstenzivne kulturne krajine sodijo danes med najbolj ogrožene vrste pri nas in v Evropi. Zato ne preseneča veliko število monokulturno ogroženih ptic, ki jih najdemo na območju Slovenskih goric. Med njimi ima posebno mesto zlatovranka, trenutno najbolj ogrožena vrsta ptice v Sloveniji. Še pred nekaj desetletji v panonskem svetu Slovenije splošno razširjena vrsta danes v zelo majhnem številu gnezdi le še na območju Natura 2000 Slovenske gorice in je na robu izumrtja. Žalostna usoda je žal že doletela drugo specializirano žužkojedno ptico kulturne krajine - rjavo elego srakoperja, ki je sredi prejšnjega desetletja nenadoma povsem izginil iz Slovenskih goric. Na srečo pa so nekatere druge ogrožene vrste na tem območju še razmeroma številne. Tako lahko zgodaj spomladi še vedno slišimo teritorialno

foto: Eva Vukeli

oglašanje zelene žolne in malega detla, nekoliko kasneje pa petje pogorelke, velikega strnada in smrdokavra. V Jakobskem dolu kavke že leta gnezdi v naravnem gnezdišču, kar je v zadnjem času pri nas velika redkost. Na območju Natura 2000 gnezdi tudi nekaj parov bele štorke, v bližini pa verjetno tudi en par njene redkejše sorodnice, rjave štorke.

Mozaik kulturna krajina Slovenskih goric je kljub melioracijam dolin v preteklosti, izginjanju visokodebelnih sadovnjakov in večanju površine monokulturne koruze, ki se v zadnjih letih monokulturno ohranja, ostala dobro ohranjena. Priložnost območja, da se razvije v visoko kvalitetnega ponudnika doma izdelanih ekoloških proizvodov, z zlatovranko kot zaščiteno blagovno znamko, se še ni prišla razvijati. Le z razvojem takšnega sistema bi mogoče hkrati dolgoročno ohraniti kmeta kot sonaravnega oblikovalca in vzdrževalca enkratne kulturne krajine in tudi najlepši simbol njegove dejavnosti - zlatovranko.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

zlatovranka
Coracias garrulus

Druge varstveno pomembne vrste:

bela štorke
Ciconia ciconia
postovka
Falco tinnunculus
zelena žolna
Picus viridis
vijeglavka
Jynx torquilla
mali detel
Dendrocopos minor
smrdokavra
Upupa epops
pogorelka
Phoenicurus phoenicurus
kavka
Corvus monedula
rjava srakoper
Lanius collurio
rjavo elego srakoper
Lanius minor

zlatovranka *Coracias garrulus*
foto: Dietmar Nill

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

mali ponirek
Tachybaptus ruficollis
kormoran
Phalacrocorax carbo
velika bela aplja
Egretta alba
mlakarica
Anas platyrhynchos
opastarnica
Aythya fuligula
zvonec
Bucephala clangula
veliki žagar
Mergus merganser
sršenar
Pernis apivorus
mali galeb
Larus minutus
navadna igra
Sterna hirundo
rna igra
Chlidonias niger
vodomec
Alcedo atthis
belovrati muhar
Ficedula albicollis
pisana penica
Sylvia nisoria

velika bela aplja *Egretta alba*
foto: Borut Rubini

foto: Luka Boži

Drava

24

V pomlad z dvajset tiso vodnimi pticami

Največja slovenska reka je s paleto rečnih okolij dom številnih živali in rastlin. Ptice naseljujejo domala vse predstavljljive življenjske prostore ob reki: od prodiš, tekočih in stoječih voda pa vse do bujnih poplavnih gozdov. Lovci že dolgo posega v reko in njeno poplavno območje. Temu navkljub pa so se ob reki ohranile velike poplavne površine – velike tudi v evropskem merilu, saj omogočajo sodobno varstvo pred poplavami. Tako svet ob Dravi še vedno ostaja prepojen z vodo v nasprotju z okoliško intenzivno obdelano pokrajino. Samo divje vodnogospodarske dejavnosti bi še lahko uničile zadnje ostanke poplavnega gozda vzdolž Drave. Nenehna krajina proda z rečne dna z upadom gladin reke še vedno groze napreduje. Omenjena dejavnost, kamor sodijo tudi utrjevanja bregov in uravnave, še mnogo huje vplivajo na ptice, ki živijo neposredno ob rečnih strugi. Posebej na vodomca, breguljko, malega martinca in malega deževnika, saj jim lovci neposredno uničuje gnezdišča. Nenadzorovani lov na hrvaški strani Ormoškega jezera pa je dokončno uničil edino slovensko prenoišče treh vrst gosi. Smo v tretjem letu, ko so gosi po več stoletjih tu nehale skupinsko prenoevati.

Tu prezimuje več kot dvajset tiso vodnih ptic, veliko pa se jih na Dravi ustavi ob jesenski in spomladanski selitvi. Tako je Drava najpomembnejše območje za vodne ptice v Sloveniji. Vzdolž reke prezimuje v evropskem merilu pomembna populacija velike bele aplje. V pozni jeseni jih je tukaj do 250 osebkov. Na Dravi prezimujejo tudi druge, evropsko pomembne populacije vrst, kot so mali ponirek, kormoran, mlakarica, opastarnica in veliki žagar. Število velikih žagarjev v zadnjih letih narašča, prezimujejo jih zvoncev pa je vse manj.

Prav slednja specializirana rasa potapljavka, ki se hrani z ličinkami enodnevnice, kot kazalec opozarja na slabšanje kakovosti reke. V času selitve lahko uživamo ob pogledu na jate ranih igric in malih galebov, ki nenehno pobirajo hrano z vodne površine. V prvi polovici maja jih lahko na eni sami lokaliteti, npr. Ptujskem jezeru, opazujemo tudi več tiso. Takrat se nad vodnimi površinami spreletavata tudi beloperuta in belolonica igra, vendar v precej manjšem številu. V košenih poplavnih gozdovih gnezdi precej velika populacija sršenarja, vitke ujede, ki je dobila ime po svoji značilni prehrani – zarodih os in sršenov. Najpomembnejša populacija navadne igre v Sloveniji na Dravi gnezdi le še s pomočjo lovca. Na Ptujskem jezeru ornitologi že tri desetletja vzdržujejo otoka s kolonijo navadne igre in rečnih galebov. Brez pomoči bi se otoka v kratkem času zarasla in postala neprimerna za gnezdenje. Pomoči pa sta v obliki gnezdilnih splavov obe vrsti deležni tudi v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja Ormož, z umetnim otokom pa na Ptujskem jezeru in v bližnji gramoznici.

Uresničitev zamisli sodobnega varstva pred poplavami z ohranjanjem nepozidanih poplavnih površin in mednarodnega biosfernega rezervata Drava-Mura pod varstvom UNESCO bo pozitivno vplivala na razvoj širše regije in mednarodno razpoznavnost območja Natura 2000. Prek ravnice Dravskega in Ptujkega polja se Drava s poplavnimi gozdovi še vedno vije kot zelen koridor. »Zelena žila« v neposredni bližini mest je odlika na priložnost za sprehode in velike astne poglede na tisoč ptic med jutranjim svitom in večerno zarjo. Območje ob Dravi, obogateno z enkratno rečno kulturo, je zanimivo izhodišče za turistično dejavnost – deželna meja med Avstrijo in Donavo!

Foto: Željko Salamun

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

hribski škrljanec *Lullula arborea*
veliki skovik *Otus scops*

Druge varstveno pomembne vrste:

prepelica *Coturnix coturnix*
uk *Athene noctua*
smrdokavra *Upupa epops*

vijeglavka *Jynx torquilla*
zelena žolna *Picus viridis*
pogorelek *Phoenicurus phoenicurus*
rjavi srakoper *Lanius collurio*

Goričko

Enkratna kulturna krajina

Goričko je gričevnata pokrajina na skrajnem SV delu Slovenije. Po legi lahko Goričko razdelimo na zahodni, vzhodni in osrednji del. Klimatsko sodi to gričevje med najbolj sušne predele Slovenije. Naravne danosti in zgodovina teh krajev so ustvarile zanimiv in raznolik preplet gozdov, travnikov, njiv in visokodebelnih sadovnjakov - mozaik kulturne krajine.

Kulturna krajina daje bivališča in omogoča preživetje velikemu številu vrst, ki so se ji prilagodile oziroma izkoristile možnosti, ki jih je ustvaril lovek. Suhe travnike na pobočjih in kopastih vrhovih hribov naseljujejo hribski škrljanci, ki so sicer bolj razširjeni v jugozahodnem delu Slovenije. Travniške visokodebelne sadovnjake si je za svoj življenjski prostor izbral veliki skovik, katerega moč na populacijo na Goričko šteje okoli 200 kličov in samcev. V bližini sadovnjakov najdemo še zeleno žolno, vijeglavko, smrdokavro, pogorelka in uka. Pestro paleto različnih življenjskih prostorov Goričkega s pridom izkorišča tudi prepelica in divja grlica. Populacije večine naštetih vrst upadajo zaradi opuščanja tradicionalnih načinov rabe prostora, pospeševanja intenzivnega kmetovanja in posledičnega krčenja ekstenzivne kulturne krajine. Tudi rjavi srakoper, prosnik in rumeni strnad dosegajo v teh krajih višje gnezditvene gostote kot drugod. V zadnjih letih se po dolinah širi veliki strnad, polja pa preplavljajo napevi poljskega škrljanca. Goričko nima naravnih stoječih vod, vendar je lovek tu ustvaril nekaj akumulacij, ki jih s pridom izkoriščajo ogrožene vrste, kot so apljica, rna štoklja in mokož. V bližini akumulacije Kraški jezeri (Ledavsko jezero) se raztezajo močvirni travniki, ki so dom vseh treh naših vrst cvrčalcev (kobilarja ter trstnega in rečnega cvrčalca) in številnih bičjih trstnic. V peskokopu ob jezeru obasno gnezdi ebelar.

smrdokavra *Upupa epops*
Foto: Dare Fekonja

Na Goričko, kjer se še vedno lahko odpravimo v ohranjeno naravo ter se srečamo z bogato kulturno dediščino, ki jo moramo ohraniti za zanamce. Prav je tradicionalna kulturna krajina Goričkega dobro ohranjena, pa se že kažejo znamenja njenega propadanja. Tako sta iz teh krajev izginila zlatovranka in rumeni srakoper. Z nadaljevanjem tradicionalnega kmetijstva, usmerjenega v ekološko proizvodnjo, in z mehкими oblikami turizma lahko zaustavimo proces in morda celo pripeljemo ti dve ptici nazaj.

Po asna lepotica slovenskega panonskega sveta

Reka Mura je poleg Drave najpomembnejša reka v panonskem svetu Slovenije in po vodnatosti ena izmed naših največjih rek. Sama reka na struga Mure je bila v preteklosti uravnana, tako da je njen naravni tok danes večinoma spremenjen, brez izrazitih meandrov. Kljub posegom, ki so za naravo negativni, je murska loka s številnimi elementi rečne krajine ostala dobro ohranjena. Pas poplavnih gozdov se kot široka, zelena rta sredi obdelane pokrajine vleče vzdolž reke od Apaškega polja do tromeje med Slovenijo, Hrvaško in Madžarsko, kjer Mura dokončno zapusti naše ozemlje. Poplavne gozdove napajajo nekateri še preostali rečni rokavi, med katerimi so najpomembnejši Stara Mura, Besnica, Tiloš in drugi. Značilnost spodnjega dela Mure vzdolž meje s Hrvaško so številni mrtvi rokavi – mrtvice, ki so naravna vrednota neprecenljive vrednosti. Vzdolž linije, ki jo oblikujejo vasi Hotiza, Velika Polana in Brezovica, se mednarodno pomembno območje za ptice razširi, tako da vključuje tudi predele kmetijske kulturne krajine s prevladujočimi ekstenzivnimi vlažnimi travniki.

Foto: Borut Stumberger

Pestrost različnih življenjskih prostorov omogoča preživetje številnim pticam, med katerimi so tudi mnoge vrste posebnega varstvenega pomena. Od približno 110 vrst gnezdil na območju reke Mure jih skoraj polovico uvrščamo med ogrožene vrste. Značilna vrsta ohranjene rečne krajine je rna štorclja, ki gnezdi v poplavnih gozdovih vzdolž Mure, prehranjuje pa se v vodotokih ter drugih stojiščih in tekočih vodah. V poplavnih gozdovih živijo evropsko pomembne populacije sršenarja, srednjega detla in belovratega muharja, od pogostejših vrst pa so tu najštevilnejše rnoglavka, šinkavec, velika sinica in plavček. V nereguliranih, naravno izdolbljenih rečnih bregovih in večinoma rokavih gnezdi vodomec. Še vedno je potrebna stena potrebuje breguljka, ki ob splošnem pomanjkanju naravnih rečnih sten v novem času največkrat gnezdi v različnih gramoznicah. V mrtvicah, poraščenih s trstjem in drugim vodnim rastlinjem, srečamo apljico, malo tukalico, trstnega strnada in druge ogrožene vrste ptic. Naravno bogastvo mrtvic dopolnjujejo številne ogrožene vrste rib, dvoživk, kačjih pastirjev in rastlin, ki prav tako živijo tukaj. Najbolj karizmatična vrsta kmetijske kulturne krajine je nedvomno bela štorclja, psovod dobro poznana in priljubljena ptica. Center nacionalne populacije te vrste je v širši okolici Velike in Male Polane, ki je bila leta 2001 razglašena za Evropsko vas štorcelj.

Bogata naravna in kulturna dediščina ob Muri je priložnost za razvoj visoko kvalitetnih, trajnostnih oblik turizma. Paleta možnosti sega od vodnega spoznavanja rečne loke s plavajočimi mlini in brodovi do usmerjenih, okolju primernih oblik rekreacije s spremljanjem o tradicionalno gostinsko ponudbo. Reka Mura je stoletja povezovala sosednje dežele vzdolž svojega toka. Priložnost, da to vez utrdimo, se danes ponuja v obliki naravnega biosfernega rezervata Drava-Mura, ki presega zamisli o uničenju tega enkratnega prostora z graditvijo verige hidroelektrarn.

Vrste, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva:

apljica
Ixobrychus minutus
rna štorclja
Ciconia nigra
bela štorclja
Ciconia ciconia
sršenar
Pernis apivorus
grahasta tukalica
Porzana porzana
mala tukalica
Porzana parva
vodomec
Alcedo atthis
srednji detel
Dendrocopos medius
belovrati muhar
Ficedula albicollis
pisana penica
Sylvia nisoria

Druge varstveno pomembne vrste:

mali martinec
Actitis hypoleucos
pivka
Picus canus
breguljka
Riparia riparia

apljica
Ixobrychus minutus
Foto: Kajetan Kravos

slegur *Monticola saxatilis*
foto: Peter Buchner

Natura 2000

od razglasitve do uresni evanja

Določanje in razglasitev posebnih območij varstva Vstop Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 so zaznamovale številne novosti na področju ohranjanja narave. Največja pridobitev je bila seveda razglasitev posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000), namenjenih varstvu evropsko ogroženih živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov.

Del omrežja Natura 2000 so posebna območija varstva, ki jih je Slovenija kot predpristopno obveznost razglasila na podlagi določil Direktive o ohranjanju prostoživečih ptic (79/409/EGS). Pri določanju teh je imelo zelo pomembno vlogo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), kjer smo se pridružitvenih obveznosti Slovenije in enkratne priložnosti za uvedbo visokih evropskih standardov na področju ohranjanja narave zahtevali zelo zgodaj. Pri tem so nam bili v veliko pomoč strokovnjaki iz različnih partnerskih organizacij svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International, s katerimi smo že konec leta 2001 pripravili prvi delovni predlog posebnih območij varstva. Kakovostno osnovo za izdelavo predloga posebnih območij varstva smo zahtevali že leta 1989 v okviru programa Mednarodno pomembna območija za ptice (Important Bird Areas - IBA), s katerim se je zahtevalo naše tesno sodelovanje z BirdLife International.

Evropski pravni sistem je strokovno metodologijo za določanje posebnih območij varstva, ki jo je razvil BirdLife International v okviru programa IBA, skozi presojanje ustreznosti razglašanih posebnih območij varstva v državah EU potrdil kot najbolj primerno. Za opredeljevanje posebnih območij varstva so pri BirdLife International poleg kriterijev za globalno in evropsko pomembna območija na podlagi določil direktive o pticah razvili še posebne kriterije za območija, pomembna na ravni EU. Na podlagi obojih kriterijev smo opredelili 25 posebnih območij varstva, skupaj z dodatnim območjem (Trnovski gozd) pa je njihova skupna površina obsegala 25 odstotkov celotnega slovenskega ozemlja. Predlog smo predali pristojnemu ministrstvu ter ga s strokovnimi argumenti zagovarjali na številnih delavnicah ter sestankih v fazi predpristopnih usklajevanj ter s tem odločilno prispevali, da so bila predlagana posebna območija varstva razglašena v tako velikem obsegu.

Z Uredbo o posebnih varstvenih območijih (območijih Natura 2000) so bila namreč ob vstopu v EU uradno razglašena vsa predlagana območija, žal pa nekatera niso bila sprejeta v celoti. Skupna površina posebnih območij varstva v Sloveniji trenutno znaša 462 km² oziroma 23 odstotkov ozemlja Slovenije. Z dopolnitvijo uredbe leta 2008 je bila obveznost presoj vplivov sprejemljivosti posegov v naravo razširjena tudi na preostala 2 odstotka ozemlja, kjer je Slovenija zmanjšala posebna območija varstva. Na ta način je preprečeno slabšanje stanja ptic in njihovih habitatov do dokončne ureditve statusa teh območij.

Uresničenje evanjelja ciljev omrežja Natura 2000 Z razglasitvijo posebnih območij varstva je bil narejen pomemben korak k aktivnejšemu in ciljno usmerjenemu varstvu ptic in njihovih habitatov. Na DOPPS smo se zavedali, da nas najpomembnejše naloge za doseganje tega cilja še čakajo. Za uspešno varstvo je bistvenega pomena predvsem usmerjanje naravi in ljudem prijaznega sonaravnega razvoja območij Natura 2000, ki lokalnemu prebivalstvu zagotavlja ekonomsko in socialno varnost ter visoko kakovost življenja ob hkratnem doseganju ciljev ohranjanja narave.

V tem duhu smo naleteli in v obdobju od leta 2006 do sredine 2008 uresnili evalui projekt Natura 2000 za boljše kakovost življenja z akronimom Natura Primorske, v katerem smo skupaj s partnerji vzeli pod drobnogled sedem posebnih območij varstva v zahodni Sloveniji. Prav v okviru tega projekta smo se prvič namenili oblikovati primere dobre prakse pri povezovanju ohranjanja narave z usmerjanjem trajnostnega razvoja podeželja in iskanjem novih razvojnih možnosti.

K varstvu omrežja Natura 2000 smo po strokovni plati pripomogli z izdelavo upravljalških smernic za varovane vrste ptic na treh območjih, podprtih z nujno potrebnimi ekološkimi raziskavami in popisi ptic. Skupaj s Kmetijsko-gozdarskim zavodom Nova Gorica in Zavodom RS za varstvo narave smo posebno pozornost namenili pticam prijaznemu kmetovanju na suhih ekstenzivnih travnikih in pašnikih. Rezultate v obliki priporočil za izboljšanje življenjskih pogojev na pašnikih ter vzpodbujanja sobivanja človeka, narave in ptic podeželja smo predstavili v dveh publikacijah ter na predavanjih za kmete, lastnike zemljišč ter druge upravljavce travinja. Oblikovali smo tudi mrežo skrbnikov območij Natura 2000 – predanih poznavalcev in ljubiteljev narave s posameznih območij, za katere smo organizirali izobraževanja in srečanja. Tako se je tudi Slovenija pridružila drugim evropskim državam, kjer stanje na območjih Natura 2000 spremljajo kar prebivalci sami – seveda kot predani prostovoljci naravovarstvenih organizacij, kakršno je tudi naše društvo.

Foto: Tomaž Mihelič

Pri izvedbi izobraževalnih in interpretativnih dejavnosti smo se osredotoili na dve območji, in sicer na Škocjanski zatok in Kras. Skupaj s širše zastavljenimi promocijskimi aktivnostmi smo naravne vrednote in biotsko raznovrstnost območij Natura 2000 približali ciljnim skupinam in tako prispevali k boljši naravovarstveni zavesti ter odgovornejšemu odnosu do narave. Skupaj s partnerji smo območja Natura 2000 predstavljali na sejnih, na predavanjih in drugih medijsko odmevnih dogodkih, s potujočo razstavo ter z izdajo tematskih publikacij in plakatov in tako prispevali tudi k njihovi večji prepoznavnosti. Na področju oblikovanja novih razvojnih možnosti na območjih Natura 2000 smo se posvetili predvsem izdelavi strateških usmeritev razvoja ornitološkega turizma, ki je zaradi pestrosti ptic na teh območjih vsekakor ena izmed zelo perspektivnih možnosti v okviru razvoja trajnostnega turizma.

Na ta način smo lokalnim prebivalcem in širši javnosti približali ptice in zanje pomembna območja ter nakazali možne smeri odgovornega in trajnostnega razvoja območij Natura 2000. Ugodno ohranitveno stanje ključnih vrst ptic je pomemben pokazatelj stanja v okolju; v več primerih smo žal ugotovili, da stanje ni ugodno in da je treba nemudoma ukrepati.

Na nacionalni ravni se DOPPS tudi v okviru drugih projektov in dejavnosti aktivno vključuje v različne programe, namenjene uresnitvi evanjskega varstvenih ciljev omrežja Natura 2000. Tudi v obdobju po razglasitvi posebnih območij varstva nadaljujemo s projektom Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) in območja Natura 2000 po direktivi o pticah v Sloveniji s podrobnejšimi raziskavami teh območij in kvalifikacijskih vrst. Poleg tega redno spremljamo stanje izbranih vrst ptic na posebnih območjih varstva. Širom po Sloveniji izvajamo ekološke raziskave, spremljamo populacije in popisujemo varstveno pomembne vrste ptic, redno pa izdelujemo tudi različne študije in strokovna mnenja. V primerih, ko prihaja do kršitev določil direktive o pticah, se kot društvo, ki deluje v javnem interesu ohranjanja narave, vključujemo tudi v različne pravno-formalne in tudi sodne postopke za odpravo kršitev.

Vsekakor velja, da je omrežje Natura 2000 z določilom ali obeh evropskih direktiv v Sloveniji trenutno eno najpomembnejših in tudi najinkovitejših orodij ohranjanja narave. Izvrstno je tudi v službi izvajanja poslanstva DOPPS: varstva ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo in sodelovanjem.

Foto: Nataša Salaja

Foto: Tadeja Oven

Foto: Tomaž Miheli

foto: Igor Maher

Informacije

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE
Dunajska 22, 1000 Ljubljana
Tel.: 01 23 09 500
E-pošta: zrsvn.oe@zrsvn.si
www.zrsvn.si

TRIGLAVSKI NARODNI PARK
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
Tel.: 04 57 80 200
E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si
www.tnp.si

REGIJSKI PARK ŠKOCJANSKE JAME
Škocjan 2, 6215 Divača
Tel.: 05 70 82 110
E-pošta: psj.info@psj.gov.si
www.park-skocjanske-jame.si

NARAVNI REZERVAT ŠKOCJANSKI ZATOK
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)
Staničev trg 16, 6000 Koper, Slovenija
Tel.: 05 62 60 370
E-pošta: skocjanski@skocjanski-zatok.org
www.skocjanski-zatok.org

KRAJINSKI PARK SE OVELJSKE SOLINE
SOLINE Pridelava soli d.o.o.
Sečana 115, 6320 Portorož
Tel.: 05 67 21 330
E-pošta: info@kpss.si
www.kpss.si

NOTRANJSKI REGIJSKI PARK
Tabor 42, 1380 Cerknica
Tel.: 05 90 91 612
E-pošta: info@notranjski-park.si
www.notranjski-park.si

KRAJINSKI PARK KOLPA
Adlešiči 15, Adlešiči
Tel.: 07 35 65 240
E-pošta: info@kp-kolpa.si
www.kp-kolpa.si/

KRAJINSKI PARK LOGARSKA DOLINA
Logarska dolina d.o.o.
Logarska Dolina 9, 3335 Solčava
Tel.: 03 83 89 004
E-pošta: info@logarska.si
www.logarska-dolina.si

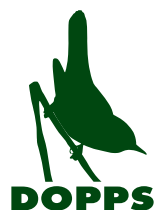
KOZJANSKI PARK
Podsreda 45, 3257 Podsreda
Tel.: 03 80 07 100
E-pošta: kozjanski-park@kp.gov.si
www.kozjanski-park.si/

KRAJINSKI PARK GORI KO
Grad 191, 9264 Grad
Tel.: 02 55 18 860
E-pošta: park.goricko@siol.net
www.park-goricko.org

Vse informacije o omrežju Natura 2000 lahko preberete na uradni spletni strani Ministrstva RS za okolje in prostor www.natura2000.gov.si.

Dodatne informacije so na voljo pri Zavodu RS za varstvo narave, o posameznih območjih pa tudi pri upravljavcih zavarovanih območij, ki se v celoti ali delno prekrivajo z območji Natura 2000.

DOPPS varuje ptice in naravo

Društvo za opazovanje in prouevanje ptic Slovenije (DOPPS) je neprofitna, nevladna in naravovarstvena organizacija, ustanovljena leta 1979, ki deluje na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. DOPPS je polnopravni partner svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International, ki združuje samo v Evropi več kot 2 milijona članov.

DOPPS z naravovarstvenimi aktivnostmi, raziskavami, izobraževalnimi in publicističnimi dejavnostmi skrbi za varovanje ptic in njihovih habitatov, povečuje zanimanje za ptice v vsakodnevnem življenju in za ornitologijo kot znanstveno vedo. DOPPS pri uresnitvi svojega poslanstva sodeluje s številnimi nevladnimi in vladnimi organizacijami, službami, naravovarstveniki in drugimi strokovnjaki.

Dejavnost društva

Dejavnost društva se deli na pet ključnih področij, vsako med njimi pa zajema široko paleto aktivnosti:

1. Naravovarstvena dejavnost:

- varstvo ogroženih vrst ptic in njihovih habitatov na podlagi načrtov ohranjanja;
- skrb za ustrezno in učinkovito omrežje Natura 2000 (posebna območja varstva);
- območno varstvo z zavarovanjem območij; pobude in strokovne utemeljitve s predlogi za zavarovanje;
- upravljanje naravnih rezervatov (Škocjanski zatok, Iški morost);
- opredeljevanje varstveno pomembnih območij po določilih mednarodnih konvencij in Evropske skupnosti;
- interventno varstvo ključnih vrst, habitatov in območij.

2. Znanstveno-raziskovalna dejavnost:

- projekt Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) in območja Natura 2000 po direktivi o pticah v Sloveniji s podrobnejšimi raziskavami teh območij in kvalifikacijskih vrst;
- monitoring izbranih vrst ptic na posebnih območjih varstva;
- monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine;
- januarско štetje vodnih ptic;
- izvedba Novega ornitološkega atlasa gnezdišč Slovenije: izvajanje popisov in zbiranje podatkov;
- ekološke raziskave, spremljanje populacij in popisi varstveno pomembnih vrst;
- izdelava različnih študij in strokovnih mnenj.

3. Publicistična dejavnost:

- izdajanje strokovne revije *Acrocephalus*, v kateri objavljajo prispevke ugledni domači in tuji strokovnjaki;
- izdajanje poljudnoznanstvene revije *Svet ptic*;
- izdajanje tematskih publikacij, plakatov ter drugih vzgojno-izobraževalnih in promocijskih gradiv;
- izdajanje monografij.

4. Vzgojno-izobraževalna dejavnost:

- naravnoslovni dnevi in predavanja za mlade vseh starostnih skupin;
- mladinski ornitološki tabori za mlade ornitologe;
- tradicionalna srečanja mladih ornitologov Slovenije;
- delavnice za izobraževanje osnovno- in srednješolskih učiteljev;
- izobraževalne delavnice, prireditve in druge dejavnosti za izobraževalne in druge ciljne skupine (odrasli, starši z otroki).

5. Dejavnosti za mlade in širšo javnost:

- izleti in predavanja za mlade in širšo javnost;
- letanske naravovarstvene akcije za pomoč pticam (npr. nameščenje gnezdišč, iskanje sten za breguljko, redno upravljanje naravnih in umetnih gnezdišč nekaterih ogroženih vrst ptic ipd.);
- popularizacija kulture opazovanja ptic v širši javnosti;
- ornitofon - telefonska številka za vse, ki želijo odgovore na vprašanja o pticah in njihovem varstvu;
- širjenje delovanja društva na lokalni ravni v okviru sekcij (Notranjska, Stajerska, Ljubljanska in Severnoprimska sekcija);
- aktivno sodelovanje mladih članov v okviru Mladinske sekcije;
- organizacija prireditev in vodenje skupnih promocijskih aktivnosti z BirdLife International (npr. Svetovni in Evropski dan opazovanja ptic, Pomlad prihaja) in drugimi partnerji;
- sodelovanje in navezava stikov z domačimi in tujimi vladnimi in nevladnimi organizacijami ter vladnimi službami;
- delo v strokovnih komisijah DOPPS;
- predstavljanje društvenih projektov in akcij širši javnosti.

foto: arhiv DOPPS

Članstvo

Društvo DOPPS šteje že več kot 1000 članov, ki pomagajo ohranjati in povečevati raznoliko populacijo ptic v Sloveniji. Vsi člani se s svojim delovanjem, razmišljanjem in naravnostjo trudijo ohranjati naravno okolje po okoljevarstvenih načelih in načelih, zapisanih v Kodeksu slovenskih ornitologov.

Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in prouevalec ptic:

- pred vsemi interesi zastopa interese ohranjanja narave in varstva ptic;
- pri svojem delu in tudi drugače ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje, prav tako ne ogroža drugih živih bitij in narave;
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu;
- je pri fotografiranju ptic in narave obziren, ogroženih vrst ne slikata na gnezdu;
- vestno zapisuje vsa opažanja in jih sproti dopolnjuje;
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Delovanje DOPPS podpira družba Mobitel, s katero aktivno sodelujemo že od leta 1995. Dolgoletno sodelovanje in skupne aktivnosti so pomembno vplivale na prepoznavnost vloge društva in na pomen varstva ptic ter ohranjanja narave v najširši javnosti. Partnerstvo Mobitel-DOPPS poteka na več ravneh: pri oglaševanju in različnih projektih ozavešanja širše javnosti o vse veji ogroženosti ptic in njihovega življenjskega okolja ter pri projektih aktivnega varstva redkih in ogroženih ptic v Sloveniji in publicistiki.

Sledovi dolgoročnega partnerstva so najbolj vidni v naravi - odgovor o njegovem uspehu so ptice, ohranjena narava in mreža območij Natura 2000 v Sloveniji.

rjava aplja *Ardea purpurea*
foto: Kajetan Kravos

Izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)
Tržaška cesta 2, 1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75
E-pošta: dopps@dopps.si, <http://www.ptice.si>

Avtorji besedil: Luka Božič, Katarina Denac, Andrej Figelj, Andrej Hudoklin, Primož Kmecl, Bojana Lipej, Lovrenc Lipej, Igor Maher, Andrej Medved, Tomaž Mihelič, Borut Mozetič, Mirko Perušek, Borut Rubinič, Jakob Smole, Boštjan Surina, Nataša Šalaja

2. dopolnjeno izdajo uredila: Nataša Šalaja

Strokovni pregled: Luka Božič, Andrej Medved, Tomaž Mihelič in Borut Mozetič
Lektoriranje: Henrik Cigli
Avtorji fotografij na ovitku: Kajetan Kravos, Franko Barut, Dietmar Nill, Peter Buchner
Oblikovanje in zasnova: Franko Barut

Tisk: Schwarz d.o.o.
Naklada: 10.000 izvodov

2. dopolnjena izdaja - DOPPS, september 2008

Publikacijo »Življenje med nebom in zemljo« smo pripravili in prvič izdali leta 2006 v okviru projekta »Natura 2000 in EU – nova priložnost za vas«, ki ga je financirala Evropska komisija, Direktorat za širitev.

2. dopolnjena slovenska izdaja ter izdaji publikacije v italijanskem in angleškem jeziku so nastale s finančno pomočjo Evropske unije v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006 kot del projekta Natura Primorske, ki ga DOPPS izvaja skupaj s partnerji: Zavod RS za varstvo narave, KGZS – Kmetijsko-gozdarski zavod Nova Gorica, Razvojno društvo Pliska, Park Škocjanske jame, Il Mosaico ter Občina Zgonik in Repentabor.

Za vsebino zloženke so odgovorni DOPPS in partnerji; v nobenem pogledu ne izražata stališča Evropske unije.

Nacionalni organ Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006 je Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Republika Slovenija
Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno
samoupravo in regionalno politiko